

KAMIEN (2061) sb

kamień *m* (1306), **kamienie** *n coll* (41), kamień *a*. kamienie (714); kamienie *Prot A2, ReszList* 152, *BielRozm* 2, 3; kamień : kamienie *OpecŻyw* (13 : 3; 37v, 73v, 193v), *FalZioł* (244 : 2; I 50b, IV 44d), *HistAl* (9 : 1; M7v), *MurzNT* (14 : 1; *Luc* 19/40), *Leop* (41 : 1; 3.Reg 7/11), *RejZwierz* (5 : 4; A6, A6v, 110 [2 r.]), *BibRadz* (40 : 1; 3.Reg 6/7), *BielKron* (115 : 8; 19, 25v, 33, 35v, 45, 64v, 77, 285), *RejAp* (25 : 1; AA2), *RejPos* (43 : 4; 84, 156, 267v, Ooo5), *HistLan* (3 : 1; C2), *RejZwierz* (13 : 4; A3, 182, 188v, 240), *BudBib* (50 : 1; 3.Reg 6/7), *SkarŻyw* (74 : 2; 140, 187), *PudłFr* (1 : 1; 27), *WujNT* (69 : 1; *Matth* 4/3), *KlonFlis* (1 : 1; G2v).

Do n coll kamienie zaliczone zostały przykłady, w których: a) przy formie „kamienie” występuje składnia zgody z przydawką w niewątpliwym sg *n* i (lub) z orzeczeniem to sg (*n*), np. to kamienie, kamienie jest, było; b) w zdania przydawkowym względnym nawiązującym do formy *G* sg występuje zaimek w formie dopuszczającej interpretację jako sg *n* lub *pl* subst, ewntualnie w niewątpliwej formie, sg *n* i *pl*, np. kamienia, które zowq; c) w zdaniu przydawkowym względnym nawiązującym do formy *sg* występuje orzeczenie w *pl*, np. kamieniem, co są; d) w *A pl* występuje końcówka -a.

-a- (2059), -ą- (1), -u- (1); -e- (2002), -ę- (57).

a jasne (w tym 34 r. błędne znakowanie); -e- (259), -é- (19); -é- *KochDz*, też *SienLek*, *Calep*; -e- : -é- *OpecŻyw* (21 : 8), *Mącz* (169 : 1), *OrzQuin* (5 : 1), *BiałKat* (6 : 1), *Oczko* (4 : 2), *KochPieś* (3 : 1), *GórnTroas* (1 : 2); w końcowym e wahania.

sg *N* kamień (400), kamienie (26); -é (5), -(e) (21). \diamond *G* kamienia (345); -a (146), -ą (120), -(a) (79); -a *RejRozpr*, *MurzHist*, *KromRozm III* (2), *HistRzym* (4), *KuczbKat*, *BudNT*, *Skarjedn*, *KochPs* (3), *MWilKHist* (3), *StryjKron*, *NiemObr*, *KochPhaen*, *GórnRozm* (2), *ZawJeft*, *KochFrag*, *LatHar*, *PaxLiz*, *KlonWor*, *PudłDydo*; -ą *BierEz*, *MurzNT* (2), *BielKom*, *RejFig* (3), *OrzRozm*, *BiałKat*, *HistLan* (2), *ModrzBaz*, *WysKaz*, *KlonFlis*; -a : -ą *OpecŻyw* (2 : 2), *LubPs* (1 : 1), *KrowObr* (2 : 6), *RejWiz* (2 : 1), *Leop* (12 : 5), *BibRadz* (7 : 8), *BielKron* (16 : 33), *GrzegRóżn* (3 : 1), *Mącz* (19 : 15), *SienLek* (9 : 3), *RejAp* (3 : 2), *RejPos* (10 : 10), *RejZwierz* (3 : 1), *BudBib* (5 : 3), *CzechRozm* (2 : 4), *Oczko* (2 : 1), *SkarŻyw* (10 : 4), *CzechEp* (4 : 1), *WujNT* (6 : 5). \diamond *D* kamieniowi (28), kamieniu (4); -u *GliczKsiąż*, *Mącz*; -owi : -u *RejZwierz* (1 : 1), *BudBib* (1 : 1). \diamond *A* kamień (437), kamieni(e) (4). \diamond *I* kamieniem (172), kamieniem (24); -im *BierEz*, *KromRozm III*, *Strum*; -em : -im *OpecŻyw* (3 : 3), *HistJóz* (1 : 1), *BielŻyw* (1 : 1), *HistAl* (2 : 4), *KrowObr* (1 : 1), *Leop* (7 : 1), *BielKron* (22 : 7), *NiemObr* (1 : 1), *WujNT* (8 : 2); ~ -em (11), -ém (4), -(e)m (157); -em *OpecŻyw* (3), *KochTr*, *KochJez*, *PudłFr*; -em : -ém *BiałKat* (2 : 1), *Oczko* (3 : 3). \diamond *L* kamieniu (106). \diamond *V* kamieni(e) (2). \diamond *pl N* kamienie (38); -e (3), -(e) (35). \diamond *G* kamieni (81), kamieniów (4), kami(o)n (2); -(o)n *HistJóz*; -i : -ów : -(o)n *FalZioł* (2 : 2 : -), *BielKron* (13 : 1 : -), *Mącz* (5 : 1 : -), *GostGosp* (1 : - : 1); ~ -ów (1), -(o)w (3). \diamond *D* kamieni(o)m (5). \diamond *A* kamienie (22), kamieniã (1); -e : -ã *BielKron* (4 : 1); ~ -e (1) *OrzQuin*, -é (1) *SarnStat*, -(e) (20). \diamond *G a*. *A* kamieni (1). \diamond *I* kamieniami (81) [w tym zapis: kamieniami (10)], kamieniami (4); -mi : -ami *SkarŻyw* (16 : 1), *StryjKron* (2 : 3). \diamond *L* kamieniach (19), kamieni(o)ch (11); -ach *Mymer*¹, *BielKron* (3), *Mącz*, *BiałKat*, *SkarŻyw* (2), *StryjKron*, *WujNT* (3), *SarnStat* (2), *SkarKaz*; -(o)ch *RejWiz*, *BibRadz*; -ach : -(o)ch *FalZioł* (2 : 6), *BudBib* (2 : 3); ~ -ach (11), -äch (5), -(a)ch (3); -ach *Mącz*, *SkarŻyw* (2), *WujNT* (3), *SkarKaz*; -äch *BiałKat*, *StryjKron*; -ach:-äch *BielKron*

(2 : 1), *BudBib* (1 : 1), *SarnStat* (1 : 1). ◇ *sg a. pl N* kamienié (47); -é (3), -e (3), -(e) (41); -e *KochFr*; -é : -e *Oczko* (1 : 1), *KochPs* (2 : 1). ◇ *A* kamienié (187); -é (9), -e (3), -(e) (175); -é *MurzNT*, *Oczko* (3), *GórnTroas* (2); -e *KochWz*, *KochPieś*; -é : -e *OpecŻyw* (3 : 1). ◇ *V* kamienié (1). ◇ *du N (cum nm)* kamienia (2) *BielKron* 34, 274. ◇ *A (cum nm)* kamienia (6) *FalZioł* IV 31a, *HistAl* A3, *BibRadz Ex* 28/11, 12, *SkarŻyw* 484, *SarnStat* 254; -a (5), -(a) (1). ◇ *I (cum nm)* kamieni(o)ma (1) *FalZioł* I 38b.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XIX w.

1. Różnej wielkości odłam skalny, skała; lapis Murm, Mymer¹, Mącz, Calag, Calep, Cn; saxum Murm, Mącz, Cn; lithos Mącz; calculus Calag; calx Cn (1317) : *BierEz* D3v [3 r.], I3, M4, N3v, Sv [2 r.]; Sława o tobie wielka/ iż by ty był fyn boga żywe⁸⁰/ iefli tako ieft rzeczy aby to kamienié bylo chlebe^m. *OpecŻyw* 37v; Ale mily Iezus nachyliwłsły fie nadol/ poczał pifatsz palce^m na kamieniu. *OpecŻyw* 77v; wten czas vpádl nakamién Iezus mily *OpecŻyw* 107v; *Murm* 22 [2 r.], 121; *Mymer*¹ 6; MAiownik [...] Ieft ziołko roftące około wod/ albo na wilgotnych miefczach, albo na wilgotnych kamienioch *FalZioł* I 45a; Petroleum. Ieft oley kthori idzie z kamienia *FalZioł* II 23v; Ta żywie [ryba] wodą flodką y kamieniem ktore w tey wodzie fą *FalZioł* IV 44d, I 89c, 144a, 146d, III 35b, IV 29d (14); Czemu mozg ieft wilgotny. (-) Aby tim łączniey w fię przijał wfelkie wycińnienie iako wołk miękki albo ciało richley w fię wfelki obraz przymie czego kamien nie dopułci. *GlabGad* B4; *LibMal* 1547/134v; *HistAl* H4; Czyli ieft który zwás człowiek/ które⁸⁰ iefli by fyn iego prołł o chłéb zász mu podá kamién? *MurzNT Matth* 7/9, k. 11, *Luc* 4/3; *KromRozm III* L3; Nie kładź kámienia ná drogi/ By kto nie obraził nogi *BielKom* D3v; *GliczKsiąż* C8, L2v; Bo pátrż gdy wielki kámień z gory fie obáli/ Iuż więc mocną drzewinę y s korzeniá wáli. *RejWiz* 137v, 108v [2 r.], 110, 110v, 111, 126, 148v; *Leop Num* 21/15, *Iob* 8/17, *Is* 27/9 [2 r.], *Luc* 4/3, 11/11; Szwiec co grad czynił s kámienia. *RejFig* Cc4, Aa2v [3 r.], Bb4v, Cc4, Ee, Ee2v; *RejZwierz* 15v, 22, 46v, 115v [2 r.], 125v; A gdy wćiekáli przed Izráelczyki bieząc z gory od Bethoron/ tedy ná nie pułcił Pan z niebá kámienie wielkie aż do Azeká *BibRadz Ios* 10/11, 2.Reg 20/8, I 321a marg, 1.Mach 4/43, 2.Mach 1/31, *Luc* 11/11; przy iego śmierci kámienie fie pádác będye/ y fłońce fie zácmi *BielKron* 19; Przyłzedł nád wał gdzye było kámienie zówiełłte iáko zęby w fłále. *BielKron* 64v; Izáák fie rozniewał ná czártá/ pochwyłł kámień dał czártowi w czołó *BielKron* 457; nábrałem podolek kámienia/ chodząc zá dziećmi cíłkałem ná nie. *BielKron* 458, 9v, 14v, 15, 15v [2 r.], 21 [2 r.] (30); Asper lapis, Chropowáty kámień. *Mącz* 18a; Calculosa via, Oftra á kámieniłta drógá. To yełł/ w którey wiele kámienia. *Mącz* 31b; Saxaglareosa, Drzałtwiłte kámienie. *Mącz* 146b; Lapideo imbri pluit, Kámienie z niebá pádáya. *Mącz* 184a, 182d, 184a [3 r.], 196a, 334a, 352b (18); *SienLek* 7v, 90v, 91 [2 r.]; Czárównice s kámieniem topią. *RejAp* 154v marg[idem Dd3], 154v [2 r.], Dd3; bo iáko kámień/ może być wiefłzy/ gładłzy/ ábo chropáwłzy ieden niż drugi/ ále przedfię nie będye bárziesy kamieniem *GórnDworz* X7; *HistRzym* 3, 68 [9 r.], 68v [2 r.], 69v [4 r.], 111 [2 r.]; *RejPos* A6, 69v, 71 [2 r.], 142v, 220v (10); Mocny Bóg s kámienia wzbudzić fyny Izráelłkie. *BiałKat* 183v; Ale ie mniemánie ich bárzo omyłłó/ Abowiem miáłto złotá kámienie tám było. *HistLan* C2, C2, D4v, Fv; Abowiem kámień nigdy fie płomieniem nie zápali/ iedno márne łmieci *RejZwierz* 37v, 10v, [78²]v [2 r.]; A gdy byli v kámieniá wielkiego/ ktory w Giwehonie/ tedy Hámáfa fzedł przed nimi *BudBib*

2.Reg 20/8; Wgładkich kámenioch potoku [*m partibus torrentis*] dział troy *BudBib Is* 57/6, *Gen* 29/2, *Deut* 8/9, *Iob* 14/19, *Prov* 26/8, 2.*Mach* 1/31, 10/3; *HistHel Cv* [2 r.]; *BudNT Matth* 7/9, *Luc* 11/11; Ktory bálwan nie co innego znáczył/ iedno cztery Monárchie ábo páńftwá/ ktore miály być ná świece/ á iż ty wżyfłki pokrużyc miał kámién ieden/ z gory bes ręku odcięty *CzechRozm* 168v, 168v [2 r.], 180, 239v, 257v; A przeto/ choćiaby kto bronią drewniáną/ choćia żelázną/ ábo kámiénem ręcznym [*seu saxo manuario*]/ ábo ręką bliźnego nieprzyaciélfkie bił/ ták iżby vmárł/ tedy ten co bije/ zá męzoboycę ma być policzon *ModrzBaz* 78v; Bo ráfy fá owe kámiénie ná rzekach/ ná ktorých więżną łzkuty/ komiegi *ModrzBaz* 96v *marg*; *SkarJedn* 384; *Oczko* 8v [3 r.], 9, 14v, [43]; *Calag* 464a; á oto z kámiénia Zdróy przeźroczyfł wypadł nowého ftrumiénia. *KochPs* 115; wiedziec nikt nie mogł/ iefli kiedy ná łózkú fypiałá. bo iá záftawano/ ná ziemi/ ná fkorze/ á zkámiénem wgłowách leżácą. *SkarŻyw* 161; ták wielki [*smok*]/ iłz gdy fię rużył/ ziemiá pod nim drżálá/ á kámiénie fię krużyło. *SkarŻyw* 187, 26, 98, 101 [2 r.], 113, 165 (26); *KochDz* 107; *KochPhaen* 9; Zakonnicy obaczywłzy to/ bárzo byli ftąd záfmuceni/ máiac zá to/ áby to czárt odmienił z piénieđzy kámiénie *WerGośc* 218; *KochTarn* 76; *GórnRozm* N3; Czemuż niemożećie Ognia w wodę obróćić kiedy téz záchcećie? Czemu kámiénia w drzewo? *ZawJeft* 36; *Calep* 581b, 582a; Nam przydźie/ kto wié/ z ktorými Życ/ niewiedziec w iákiéy žiemi: Iefli w tey co zboże rodzi/ Czy w téy co kámiénie płódzi. *GórnTroas* 56, 65; *GrabowSet* K4; *WujNT przedm* 19, *Matth* 3/9, 4/3, 7/9, *Luc* 3/8, 4/3, 11/11; *SarnStat* 3v; *KmitaSpit* B4; *SkarKaz* 160a; *GosłCast* 10; Przez to kámiénie zdawná Wiślny vpor/ Przedárł sobie tor. *KlonFlis* G2v, F3; Záftrzeli go myśliwiec/ nie czeka rużnice/ Kámiénem/ ábo z wozá dobywłzy kłonice. *KlonWor* 35; Padł ná kámién co zdawná na vlicy leżał: Y tám go duch y żywot ná mieyfcu odbieżał. *KlonWor* 44, 21.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy gatunku (1): *Lapides silicei*, Krzemienne kámiénie. *Mącz* 393b.

W połączeniach szeregowych (6): *KrowObr* 43v; *BielKron* 276v; ci to z drogi fprzátaią kędy ma ciágnąc Cefarz/ chrołthy/ kámiénie/ drzewo/ y wízelkie przegábánia *BielSpr* 53, 64; *SkarŻyw* 363; *StryjKron* 673; *WujNT* 306.

W charakterystycznych połączeniach: *kamién gorący* (2), *maluczki*, *marny*, *mocny* (2), *niemały*, *okrutny*, *rozpalony*, *szyroki*, *wielki* (21), *wilgotny*, *wydrążony*, *zawiesisty*.

Przysłowia: kto zákláda kámién bliźniemu fwemu/ obrázi fie fá na nim *Leop Eccli* 27/29; á ktory ná drugiego kámién thoczy/ obroci fię ná fámeğoz. *BibRadz Prov* 26/27; kto toczy kámién nań fie wroci. *BudBib Prov* 26/27.

Nye wyedzą podobno że ten kámyeń kthorego częłto z myełcá porułfa/ nye rad mchem obrałta rychło. *GliczKsiąż* L2v; Iáko kámyeń gdy go częłto á gęłto z myełcá przenáłfa/ nye łatwie obrałta áni mchem obchodzi. *GliczKsiąż* Nv.

Ten ktory wzgorę rzuca kámién/ ná głowę iego pádnie *Leop Eccli* 27/28.

Przypátrż fie temu káždy/ iefli owo nie trefnie/ kiedy trefi kofá ná kámién? *GórnDworz* Q5.

Vyrzyłż áli pochlebcá/ prokurathor/ nágániácž/ ábo ten ktoryby vmiał y s kámiénia lýko obłupić..*RejZwierc* [193].

w iedneyći ręce chleb podáią/ drugą kámiénem fię ná cię zámierzáią *LatHar* +4v.

Fraza: »jako kamieniem cisnął tak daleko itp.« = *quantum iactus est lapidis Vulg* [szyk zmienny] (6): A Od. Iffedłfy od nich tak daleko iakoby kamieniem mogli zarzucitz/ pádwłfy na ziemię na fwe oblicze/ pokornie modlił sie *OpecŻyw* 99; było rozdzielone woysko ná dwoię: iedno od drugiego daley nie było ná cińnieniu kámieniá. *BielKron* 307v, 265; *KochMon* 19; *LatHar* 719; *WujNT Luc* 22/41.

Zwroty: »kamieniem bić (a. zabić, a. odbić); kamień bije« = *saxo pulsare Modrz* [szyk zmienny] (4; 1): pothem klotheticzką odbila kamyenyem Jagna *LibMal* 1547/124v; Tym więcey ielzccze pobudził wżytek lud ku płáczu/ ták áz niewiálty biły pierśi swoie kámieniem *BielKron* 45v; Y to ták/ że iuz też w nie kámień ten co dzień to bárziew á bárziew bije/ y bárzo ie krufzy y plúie. *CzechRozm* 169; *ModrzBaz* 78v; *SkarŻyw* 207; *WisznTr* 33.

»ciągnąć, roztargać po kamieniu« (1 : 1): S tey przyczyny rozgniewawłzy sie/ roftárgáli go końmi po kámieniu *BielKron* 96; *SkarŻyw* 363.

»ciskać (a. (prze)cisnąć) kamieniem« = *proicere lapidem PolAnt; mittere lapidem Vulg; lapide petere a. transmittere, torquere saxa Mącz* [szyk zmienny] (9): Lepiey iest kámieniem darmo ciřkać, niż prozne łowa mowić. *BielŻyw* 130; *GliczKsiqż* B2v; *BibRadz* 4.Reg 3/25, *Eccli* 22/23; *BielKron* 271, 285; *Tectum lapide transmittere*, Dóm kámieniem przećiřnąć. *Mącz* 227c, 295b, 459a.

»dać, uderzyć kamieniem« [szyk zmienny] (2 : 1): Drugi mi tákież vczyńnił/ iz mi dał kámieniem w bok *BielKron* 458, 458v; Lecż gdy ś. Bęnedict krzyżem świętym fklankę onę przeżegnał: ták iakoby w nię kámieniem vderzył/ zdruzgotaná zořtála *SkarŻyw* 249.

»kamień dźwigać (a. podźwignąć)« [szyk zmienny] (2): Iedenże kámień podźwignął/ Pod którym wiele złotá wzięł. *BierEz* E3; *RejPos* 219.

»kryć pod kamień« = *zakopywać* (1): Nie lituy vtráćić pieniędzy dla brátá y przyiáćielá/ [...] á nie kryi ich pod kámień [*non abscondas illam sub lapide Vulg*] ábyć się od rdze nie popłowály. *BudBib Eccli* 29/13.

»kamienie, kamieniem miotać (a. wymiatować); kamienia miotanie« [szyk zmienny] (4 : 1; 1): Y iął nań kámieniem miotać *BierEz* Sv; *RejPs* 16v; Tákież żoná iego Pirrá/ żeńłki narod kámienia miotániem wzbudziłá. *BielKron* 23v, 72, 294v; mieć ty kámień řto tyłięcy rázow wzgorę/ przedłię on nigdy sie nie zwyczái řam przez się wzgorę lećieć *GórnDworz* Ff2.

»z kamienia nakrzesić (a. wskrzosać (się), a. wykrzosać)« = *de lapidibus suscitare PolAnt* [szyk zmienny] (4): *MurzNT Luc* 3/8; Przeto Poetowie zmyřlili/ iz on napirwey ludzki rodzay řtworzył/ y ogień s kámieniá wřkrzofáć vřkazał *BielKron* 23v, 276v; *KlonWor* 21.

»kamień nosić (a. przenosić, a. podnieść, a. unieść), noszący; kamienie bywa podnoszono« = *tollere lapidem Vulg* [szyk zmienny] (9 : 1; 1): *Machina etiam significat*, Nieyákie naczynie yáko koło którym wielkie kámienie álbo co ciężkiego bywa podnořzono *Mącz* 202d; *RejAp* 153v; vřrzał wężá ktorego też był z dołu wycięgnął/ nořzącego kámień w vřćiech *HistRzym* 68, 69v, 111, 111v; y kazála iey kámienie niepotrzebne zmieyřćá ná mieyřce przenořić *SkarŻyw* 225, 101, 225 [2 r.]; *WujNT Apoc* 18/21.

»o kamień obrazić (się), obrażenie; kamień obrazi« = *offendere ad a. in lapidem Vulg* [szyk zmienny] (13 : 1; 1): *OpecŻyw* 107; W rękach cye nořić będą [...] Byř nigdy nye obráził o kámieñ twey nogi

LubPs Vv; *KrowObr* 12v, 179v, 215v; *Leop Luc* 4/11, *Rom* 9/32; poczęły sie fkały trzęść/ wáliły sie gory ná nie/ wiele ludzi pobiły/ y łamego kámieñ obraził *BielKron* 274v; *RejPos* 69v, 71 v; *CzechRozm* 47; *ReszPrz* 10; *WujNT Matth* 4/6, *Luc* 4/11; *SiebRozmyśl* F.

»w kamieñ obrocić się, przemienić, obrocony« = *skamienieć* [szyk zmienny] (4 : 1 : 1): Potym Phineuś y wuiá swoiego Pretá/ [...] w kámieñie przemienił *BielKron* 21, 21 [2 r.]; Niobe, filia Tantal, soror Pelopis, O tey Poetowie powiedáya że sie w kámieñ obrociła/ álbo skámiała dla dziecy których była pozbáwioná. *Mącz* 247c; *RejAp* 149v; *GrabowSet* A4.

»odmotać (a. odmiatać, a. zmieść, a. wymiotać), sprzątać kamieñ« = *tollere lapides Vulg* [szyk zmienny] (3 : 1): *Leop Ier* 50/26; kazála drzwi dobyć á kámieñie odmotać. *BielKron* 458; *RejPos* 124v; *BielSpr* 53.

»odwalić (a. odwalać), odjąć kamieñ; kamieñ, który się odwalił« = *revolvere lapidem Mącz, PolAnt* (4 : 1; 1): odwalił iey Iakob kámieñ s studniey/ áby owce nápoila *BielKron* 15; *Mącz* 507b; Y rzekli iemu niemożemy ász się zbiorá wśzytkie stáda y odeymá kámieñ zwierschu studnie/ y nápoimy drob. *BudBib Gen* 29/8, *Gen* 29/3, 10; ták teź zás ná koniec ono ostátnie/ nád inŕze twárdŕze y grubŕze Rzymŕkie/ koniec swoy przez on to kámieñ który sie z gory odwalił wzięło *CzechRozm* 169.

»otrącić (się) (a. roztrącić) o kamieñ, na kamieniu; o kamieñ roztrącony« = *illidere saxis Mącz; allidere ad petram PolAnt; offendere in. lapidem Vulg* (3 : 1; 1): y dzieci wálŕe od pierŕi odieyte będą o kámieñ rotrącone. *RejPs* 204v; *Mącz* 182d; *BudBib Ps* 137/9; *WujNT Rom* 9/32; y roztrąciłes swoię náŕwiętyŕz twarz ná kámieñiu onym. *SiebRozmyśl* B3v.

»kamieñ, z kamienia rumować (a. urumować)« = *elapidare Calep* [szyk zmienny] (1 : 1): Agrum lectione lapidum expedire, Rolá vrumować z skamienia [!] *Mącz* 294b; *Calep* 354a.

»kamieñ rzucić (a. wrzucić, a. z(a)rzucić)« [szyk zmienny] (6): Ten ci iedno z nich mądry był/ Kámieñ z drogi przecz zárzucił *BierEz* D3v; *FalZioł* IV 38a; *BielKron* 23v, 457; V Genewy ładzawká/ w którą gdy kto kámieñ wrzuci/ dziwnie prędko wzbiérájac/ rolé ludziem zátapia. *Oczko* 9v; *Górntroas* 17.

peryfr. »taczać kamieñ« = *mieć ciężką robotę* (1): Verso saxum proverbiorum, Taczam kámieñ/ to yeł/ mam wielką ciężką robotę ná się. *Mącz* 486b.

»tłuc (się) (a. potłuc) kamieniem« = *concidens se (ipsum) lapidibus PolAnt, Vulg* (3): popadłem go zá łep/ y potłukłem mu gębę kámieñiem *BielKron* 458v; *BudNT Mar* 5/5; *WujNT Mar* 5/5.

»kamieñ toczyć (a. przytoczyć)« = *volvere lapidem PolAnt; saxum advolvere Mącz* [szyk zmienny] (4): *BibRadz Prov* 26/27; Sisyphus, Filius Aeoli, Któri (wedle básni poeckich) w piekle tę mękę ma/ że wielki kámieñ ná wyłoką górę muŕi toczyć *Mącz* 397b, 506d; *BudBib Prov* 26/27.

»uderzyć (się) o kamieñ« = *allidere ad petram Vulg* (2): *Wróbŕołt* 136/9; Vderzy sie o kámieñ w nogę/ kámieniowi łáie *RejZwierc* [78²]v.

»uwiązać (a. przywiązać) kamieñ; nawiązać kamieni« [w tym: u, do szyje (3)] = *lgare lapidem PolAnt* [szyk zmienny] (7 : 1): *BielKron* 21, 357; Połpolicie złoŕnice/ zwodnice á czárownice ták tráca/ wwiązawŕzy iey kámieñ v ŕzyie. *RejAp* 154v; *BudBib Ier* 51/63; *Skarŕzyw* 47, 76, 403; *StryjKron* 140.

»kamienie walić« [szyk *zmienny*] (2): Stichże to gor Piecihorłkich, cieczę wielką rzeka Tyrk po Tatarłku, tak prędką iż też ryby y kamienie z łobą waląc w pada w morze Chwalenłkie. *MiechGlab* 28; *KochWz* 140.

»wybrać (*a. zebrać*) kamienie; od kamienia obierać; zbieranie kamieniow« = *lectione lapidum expedire Mącz, Cn; dilapidare; lectio lapidum Mącz; delapidare, elapidare, exossare Cn* [szyk *zmienny*] (4; 1; 1): *Mącz* 184b, 187b, 294b; Izem ia łprawił winnicę miłemu łwemu [...] y kámieniem z niej wybrał *RejPos* 59v, 123; *ArtKanc* K5.

»zabić się (*a. zbić*) o kamień; o kamień zbicie« = *offendere in lapidem PolAnt; illidere saxis Mącz* (3; 1): A koždy się w nogę zábił/ O kámień ktory we drzwiách był *BierEz* D3v; Iezufa [...] w Cedron rzekę wrzucenijé ij zepchnienijé/ ij o kámień zbicie ij obrażenijé. *OpecŻyw* 107; *MurzNT Luc* 4/11; *Mącz* 182d.

»zakłásć (*a. zakładać, a. pokładać, a. założyć, a. przyłożyć*) kamieniem, kamień« = *obstruere lapidibus Vulg; res ituere lapidem PolAnt* [szyk *zmienny*] (5 : 1): *Leop* 1.*Mach* 5/47; Pięc krolow łkryli łie do iámy w mieście Mácedá. Powiedzyano o nich Iozue/ kazał ie zakłásć kámieniem á ołádzić łtrożą *BielKron* 47v, 458 [2 r.]; Albo też kopru włóskiego poki ielźcze zielony thákże z gáłłkámiami nárzezác/ [...] w fáfeczkę włóżyć/ ocetkiem przekropić/ á łolą potrołze przetrząfnąc/ á kámieniem przyłóżyć *RejZwierc* 110v; *BudBib Gen* 29/3.

»zamiotác kamieńmi; rozmiotanie kamienia« = *operire a. replere lapidibus Vulg* [szyk *zmienny*] (3; 1): y włlyłtkie łthudnie záłypiećie/ y káżdą rolą co wybornieylłá zámiećećie kámieńmi. *Leop* 4.*Reg* 3/19, 4.*Reg* 3/25; Czás płáczu/ łmiechu/ nárzekániu/ łkakániu: Rozmiotánia kámienia/ y záłię zbieránia. *BielKron* 79v; *SkarŻyw* 445.

»kamieniem zawalać (*a. przywalić*)« = *proicere lapidem PolAnt* [szyk *zmienny*] (3): *BibRadz* 4.*Reg* 3/19, *Thren* 3/53; Więc kámieniem okrutnym/ on duży niecnotá, cnotá/ Záwalał drzwi do iámy/ y do chlewá wrotá. *KlonWor* 22.

Wyrażenia: »ciężki (jest) kamień« = *gravitas est saxo PolAnt* (3): *BibRadz Prov* 27/3; Abo onby łobie kazał podác łzáthę ábo co lekkiego/ á thybył dźwigáiąc iáki ciężki kámień/ y podawał iemu. *RejPos* 219; *BudBib Prov* 27/3.

»kamień gradowy« (1) : y dáleko ich więcuy pomárłó od kámienia grádowego [*in lapidibus grandinis*]/ á niźli ich pobili mieczem łynowie Izráelłcy. *BibRadz Ios* 10/11.

»gromada kamienia« (1): *Coniectus lapidum, Zrucenie* áłbo gromádá kámienia. *Coniectio, idem Mącz* 162b.

»kamień niemy, nieumowny« [szyk 1 : 1] (2): Biáda/ ktory mowi drewnu/ ocuć łię/ włtań/ y kámieniowi niememu/ izali on może náutzyć? *KrowObr* 111; *KochPieś* 24.

»kamień ognisty« [szyk 1 : 1] (2) : A ognifte kámienie wmiáłto dzdzu będzie miotał ná nie *RejPs* 16v; *BielKron* 180v.

»kamień ostry« [szyk 3 : 3] (6): Iezus nołłki łobie rołkrwawil/ ijże po kamieniu ostry^m choditz mułil. *OpecŻyw* 107v; *SkarŻyw* 363; Salebrosus – Nierowni pełni ołtrego kamienia, przepadłi. *Calep* 939b; *SiebRozmyśl* H3v; *CzahTr Fv; GosłCast* 59.

»prosty kamień« [szyk 2 : 1] (3): *FalZioł* IV 38a; Pátrz na Száfír/ ná Rubin/ á ná profty kámień/ Iuż ciężkość/ ciemność/ grubość/ wnet obaczyłz ná nim. *RejWiz* 113; *Oczko* 8v. [Cf 5. »drogi kamień« *Murm* 121, *SkarŻyw* 87].

»kamień twardy« = *lapis durus Vulg* [szyk 3 : 3] (6): Dał im obfitość oliwy s kámieniá twardego/ Aby w tym iáwnie vználi moc y dobroć iego. *LubPs* gg4; *Leop Sap* 11/4; *BibRadz Sap* 11/4; *GórnDworz* Bb5v; *KlonŻal* C2; *PudłDydo* Bv.

»kamieniem zraniony« (1): Ták iłz raz/ ieden zacny Cefarzowey dworzánin Kátholik kámieniem zrániony zoftał. *SkarŻyw* 87.

Szeregi: »(tak) kamień a (jako) cirń« [szyk 2 : 1] (3): á czyni mu s fiebie rolą złą á niewdzięczną/ kámieniem á ćirniem zároflą *RejPos* 65, 124v; *ReszPrz* 86.

»drzewo (a. drewno, a. drwa), (a, i, a(1)bo) kamień« = *lignum et lapis PolAnt* [szyk 5 : 3] (8): *FalZioł* I 150d; oná cie máthká porodziłá kthora kámienie y drzewá ná świát wypućiła *HistAl* 18v; *RejWiz* 111; *BibRadz* 3.Reg 18/38; wolno káždemu/ nawięcey dziećiom/ ćífkác ná nię błotem/ kápuftą/ iábłki/ ogorki/ fliwámi/ okrom kámieniá á drewná. *BielKron* 261; *GórnDworz* B3v; *HistHel* C2; *Calep* 180a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»kamień, (i, albo) opoka« [szyk 2 : 2] (4): *FalZioł* IV 43a, 44a; *Via lapidibus confragosa*, Cieżka drogá dla kámienia y opoki po drodze leżácego. *Mącz* 135d, 370a.

»piasek, (abo) kamień« [szyk 2 : 1] (3): *OpecŻyw* 46; A drugi záś brzeg názywáią Pláfki/ A iż iest miáłki/ przeto też nie náłki/ Bo fię w nim piasku/ kámienia záwadza *KlonFlis* F2, F2.

»(ani) kamień, (ani, albo) skała« = *lapis neque saxum Vulg* [szyk 2 : 1] (3): *Leop* 1.Mach 10/73; Pátrz iż do kryfu bieżyłz o zakład niemáły/ Miedzy gęfte kámienie miedzy twarde łkáły. *RejZwierc* 180; *Oczko* 9.

»ziemia a (i) kamień« [szyk 2 : 1] (3): w zamku nawiętfsze woysko fie rospóstrze/ nie murem ále dębiną w koło ogrodzony/ ziemią á kámieniem táráły náłypáne *BielKron* 410v; *RejPos* 104v; *SkarŻyw* 445. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»(ani) kamień i (ani, a(1)bo) żelazo« [szyk 3 : 1] (4): zafię kamien albo żelazo wielgie gdy fie rozpali długo w łobie dzierzi goráczofć *GlabGad* E3v; *RejJóz* H3; *HistAl* G3v; *RejWiz* 42.

W przen (15) : Owo iefzcze wípomniawfzy Pan ná miłofierdzie łwoie/ drugi rozerwánia kámień/ przez dziewięćfet lath/ y dáley záłtárzáły/ z kościolá łwego wyrzucić raczył *SkarJedn* 312.

Zwrot: »kamień dźwigać« (1): Ale ach nieftotyłz toć nas dziś wiele tákowych czo then kámień dźwigamy *RejPos* 219.

Wyrażenie: »ostrzy kamień« (2) : Po krzywych łkáłách dźwinię [!] cię wodzi Gdzie nogá twoiá nieraz vgodzi/ Ná oftry kámień błędu śliłkięgo *ZawJeft* 37; *SkarKaz* 160a.

a) Bibl. (11) :

Wyrażenie: »kamień obrażenia, otrącenia, ku obrażeniu, obraźliwy« = *lapis offensionis Vulg; lapis percussionis PolAnt* (8 : 1 : 1 : 1): A niewierząceemu záfię/ iest vpáść kámień obráźliwy/ łmierć/ piekło/ y potępienie. *KrowObr* 43v; *Leop Rom* 9/32, 33; *RejAp* 179; *RejPos* 28, 31; *WujJudConf* 4v; *BudBib Is* 8/14; Oto kładę w Syonie kámień obráżenia/ y łkáłę zgorłzenia *WujNT Rom* 9/33, s. 555 marg, 1.Petr 2/8.

Szeregi: »kamień i (a) opoka« = *lapis et petra Vulg (4)*: Otho ia kładę ná Syonie kámień obrázenia/ y opokę zgorźzenia *Leop Rom 9/33; RejPos 28, 31; WujNT 1.Petr 2/8*.

»kamień i skała« (2): Y będzie świętynią/ y kámieniem otráczenia/ y íkálą obálenia [*in lapidem percussionis et in petram offensionis*]/ dwimá domom Izráelowym *BudBib Is 8/14; WujNT Rom 9/33*.

Przen (7) :

a) metonimicznie: *Rzucanie kamieniem dla zadania bólu (5)* : ále ná ich nienawiść kładł miłość: [...] ná ich kámienie modlitwy *SkarŻyw [236]*.

W połączeniach szeregowych (3): A on ony rány/ kije/ kámienie/ wzgárdy/ przez trzy látá cierpiál *SkarŻyw [236], 82, 238*.

Szereg: »kamienie i kije« (1): dochodziły go częfte kámienie y kije *SkarŻyw 238*. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

b) Świadectwo apostołskie (1) :

Wyrażenia »kamień twardy« (1): Dla czego ia też poki mi tego prawdą iálną łowá Bożego porządnie y iálnie/ kámienia twárde⁸⁰ nie zbije/ ná infze I.M. wywody/ tym iuż iednym/ w niwecz obrocone/ odpowiedác niechcę. *CzechEp 269*.

c) Przeszkoda (1) : O niewyflawiona wiára tych ludzi/ iako fię taką podłością y zwierzchnym poniżeniem nie obráziła/ á ná tak przykrym kámieniu nie pośliznęła fię nogá ich. *SkarŻyw 21*.

α. „Kamień” użyty jako podstawa szeroko pojętego porównania lub przeciwstawienia jest symbolem ciężaru, siły, twardości, znikomości, nieczułości itp. (102) : *PatKaz III 116v*; Stoy teras thobie złoto Za kamienie y za bloto. *RejKup g7*; Dałby fię iuż y kámień tak długo námowić/ A ty nie chcelz ná dobrą náukę przyzwolić *BielKom F6*; Y wczynił Krol Sálomon taką hoyność frebrá y złotá w Ieruzálem/ żego było iáko kámienia *Leop 2.Par 1/15; BibRadz 1.Reg 25/37, Eccli 22/1; BielKron 457*; Lapide ipso obfirmator es, Rychleyby kámieniá vżył niżciebie. *Mącz 128d, 277d*; wśzytki ítrzały ich iáko o kámień tu ítępieią *SarnUzn F7; RejAp AA4*; więc gdzieby nam cnoty/ tak były wrodzone/ iáko íeft wrodzona kámieniowi ciężkość/ nigdybyfmy fię zle czynić nie zwyczáili. *GórnDworz Ff2; RejPos 293; BiałKat a4; BudBib 2.Par 1/15, Bar 5/38*; Nie przeciw fię że łowá by kámień po ławie/ Tak z vft iego pochodzą *PaprpPan V4; SkarŻyw 460, 572; GosłCast 28*; Człowiek nie kámień: á iáko fye ítáwi Fortuná/ takich myśli nas nábáwi. *KochTr 16; WisznTr 7; KochTarn 73, 75*; Kámieńby fię vzalił ítárcá dożrzálého *GórnTroas 10*.

Przysłowia: Zwyczáiem máła kropiá przebije y kámień *RejWiz 42*; Wízák kropiá wody kápáiąc vftáwicznie/ [...] naitwárdłzy kámień zdiuráwi *GórnDworz Bb5v*.

Kámień złáty vpada *KochPropKKoch 4*; Gdyż tedy círpliwy pług/ y twárde kámienie Czás niźczy/ wierfze iednák trwáią w ítałey cenie. *RybGęśli B3*.

Fraza: bibl. »kamienie będzie wołac itp.« = *lapides clamabunt Vulg [szyk zmienny] (22)*: Zapráwdę powiedám wám/ íeftli ty dziátki będą milczetz/ kamienie będzie wolatz *OpecŻyw 73v; MurzNT Luc 19/40*; á z drzewá krew będzie kápála/ y kámień wyda głos [*lapis dabit vocem*] íwoy *Leop 4.Esdr 5/5*; Wołáciem iá też dofyc/ á ledwe kámienie/ Iż nie woła/ což potym/ gdy twárde fumnienie. *RejZwierz A6*; A potym y kámienie/ iuż niech woła zá nim *RejZwierz A6v*; Ale gdy złoto niechce/ wołay wždy kámienie *RejZwierz 110*; Abowiem y kámienie z murow/ wołac będą ná cię *BibRadz*

Hab 2/11; Ale iesli fię wam zda płoche ich ćwiczenie/ Ná koniec mowić będzie to nieme kámienie. *Prot* A2; *RejAp* AA2; á s kámieniá głos łyłzan będzie. *RejPos* 5v, 156, 206v, 267v, Ooo5; *RejZwierc* A3, 182, 188v, 240; *BudBib* 4.*Esdr* 5/5; *BielRozm* 2, 3; *WujNT Luc* 19/40.

Zwroty: »jak(o) (by) kamień leżeć; kamień co leży« [*szyk zmienny*] (6; 1): Gdyż chleb takowy iż iest cięłfzy przeto w żołądku leży iako kamien [!] *GlabGad* G6v; *RejWiz* 13v, 18v, 149; Bo ten iuz czo tey pániey przyługuie iest iáko on kámień co przy drodze dármo leży *RejZwierc* 23, 65v; *CiekPotr* 45.

»(jako) z kamienia nabywać (a. używać, a. kuć, a. naczynić) chleba; chleb z kamienia czynić« [*szyk zmienny*] (6; 2): A on márnik co gi [*chleb*] więc y s kámieniá kuie/ Závždy łmęcien á závždy w nędzy vtyłkuie. *RejWiz* 51v; ktory [*książę świata tego*] nigdy widząc mył twą nie zámiełzka podułzcząć w tobie tym wiefłzey požądliwóści ku temu dobremu/ ácz krotkiemu/ mieniu twemu: iedno ábyś pádał przed nim/ á nábywai łobie iáko s kámieniá thego nędznego chlebá fwego. *RejPos* 326, 71, 71v, 81v, 159v, 218, 239v.

»w kamień obracać się« (1): Dayćie temu Seymowi pokóy/ ferce boli/ y prze žal w kámień fye obraca/ o łpráwie tego to Seymu łłucháiąc *OrzQuin* R4.

»kamień odmiatać« (1): y obrázenie tákie złego przykłádu/ iáko kámień z drogi odmiátáć/ aby fię bliżny nie podknął/ winna rzecz iest *SkarŻyw* 108.

»pojść do dna, na głębią jako kamień« (1 : 1): Połzły do dná iáko kámień konie łpołu s pány. *LubPs* gg2v; połzli ná głębią iáko kámień [*descenderunt in profunda tanquam lapis*]. *BudBib Ex* 15/5.

»kamieniowi, ku kamieniowi równać się (a. przyrównać)« (1 : 1): Wofk niekiedy zduná widział/ łze z błotá gárnce działáł: Ktore więc w gnoiu [*lege: ogniu*] łtwárdziáły/ Kámieniowi fie równáły. *BierEz Pv*; *RejPos* 332.

»jakoby kamień się taczać« (1): Trzecie iestli płod w żywocie z boku na bok [...] iakoby twardy kamień fie tacza. *FalZioł* V 32.

»twardnąć (a. twardnieć, a. zatwardzić) jako kamień; zatwardziały by kamień« = *in similitudinem lapidis durari Vulg; lapidescere Mącz* (3; 1): A wždy łą zátwárdzyeli/ by iákíe kámienie *RejWiz* 164v; *Leop Iob* 38/30; *Mącz* 184b [2 r.].

»umilknąć jako kamień« (1): vmilkną iáko kámień [*Tacuerunt sicut lapis*] *BudBib Ex* 15/16.

»ku dołu, z gory na doł jako kamień zlatować (a. lecieć)« [*szyk zmienny*] (1 : 1): *FalZioł* IV 24a; do łmierći iáko do krefu/ dni fię náłze przymykáią/ á iáko kámień zgory ná doł/ do niey lećiem. *SkarŻyw* 4.

Wyrażenia: »jak ciężki kamień« (1): Niech iák cięłzki kámień z mieyłc łwych rułzyc fie nie mogá *LubPs* gg3.

»kamień głuchy« (1): *SkarŻyw* 41 *cf* »kamień niemy«.

»(jako) kupa (a. kopa) kamienia« (3): Iáko kámyk drogi wrzucony miedzy kupę kámienia [*im funda*]/ ták iest chwałá ktorą kto czyni łzalonemu. *BibRadz Prov* 26/8, *Os* 12/11; *BudBib I* 336c *margin.*

»(by) marny kamień« (2): Pieniádze w łkrzyni leżą by márne kámienie. *RejWiz* 13v; *RejPos* 71.

»kamień martwy« (1): *CzechRozm* 242 *cf* »pień abo kamień«.

»kamień niemy« [*szyk 2 : 1*] (3): *Prot* A2; *CzechRozm* 242; Iełteście kámieniom niemym y głuchym podobni *SkarŻyw* 41.

»rozbijający kamień (A)« (1): Izali słowá moje nie fą iáko ogień mowi Pan/ y iáko młot rozbiiający kámień? *GrzegRóżn Gv*.

»twardy (jako) kamień, twardszy kamienia« = *deparcus, praeparcus Mqcz* [szyk 5 : 4] (8 : 1): Rak famiecz ma wšytki człoⁿki twarde iako kamień. *FalZioł IV 3Ia, V 32v; MurzHist B3v; Ale twárdy kámień ferce iego było BielKron 364v; GrzegRóżn N2; Mqcz 277d; RejPos 230v; CzechRozm 235; SkarŻyw 164*.

Szeregi: »kamień, (a, i, a(l)bo) drzewo (a. drewno)« = *lignum et lapis Vulg* [szyk 4 : 3] (7): *RejPos 5v, 206v, 332; W czyni bárzo błádzili Mánicheufzowie/ ktorzy odeymowali człowiekowi w tym wšzeláki poftępek/ á iákoby kámień álbo drewno z nie⁸⁰ czynili. WujJudConf 67; BudBib 4.Esdr 5/5; LatHar 560; WysKaz 38*.

»kamień i (a) piasek« = *saxum et arena PolAnt* [szyk 2 : 1] (3): *BibRadz Prov 27/3; Nákładzieš tez iáko piałku złotá/ á iáko kámieni potocznych złotá Ofirłkiego. BudBib Iob 22/24, Prov 27/3*.

»pień abo kamień« (1): mušiałćiby fie pniem iákim/ ábo kámieniem niemym y martwym ftać/ tożby dopiero/ mogł to wšyftko coš ty mowił wykonać *CzechRozm 242*.

»kamień i (albo) słuł« [szyk 1 : 1] (2): *Oczko 3v; y wołał nań: mow/ odpowiađay: ále iáko kámień y fłup iáki ftoiał/ nie mowić niemogąc. SkarŻyw 373*.

»kamień, żelazo« (1): By kámien/ by żelázo w ferce fwym chowála/ Nie wierzę temu/ żeby weftchnąć raz nie miała. *KochPieš 29*.

a. Jako pocisk lub narzędzie kamienowania (111): Tak fie ten grzech między krzełciany zpołpolicil/ by ie miano kamionować fnać by kamienia niedoštało. *SekłKat K4; RejKup t7; Leop Iudic 20/16; BielKron 251 v; OrzQuin N2; BielSpr 4v [2 r.], 61v; BudBib I 336c marg; Iáko Báleárowie procámi macháią/ Wymierzywłzy kámieniami rány zádawáią. ModrzBaz 111; SkarŻyw 459 [2 r.]; WujNT 425 [2 r.], Ccccc*.

W połączeniach szeregowych (4): *BielKron 458; zá temi becškámi ftać z gotowá ftrzelbá iednym drugim záfie s kámieniami ftać/ drugim z ogniem gotowym BielSpr 64; CzechRozm 95, 179v*.

Fraza: »kamień (a. kamienie) leci(-ą)« [szyk zmienny] (5): I Szcepan myal to wydzénie Gdy nan leczyaly kamienie. *RejKup i5v; Lapidatio, Kámionowánie/ to yešt gdzie gęfte kámienie leca. Mqcz 184b, 184b; BielSpr 61v; SzarżRyt Cv*.

Zwroty: »kamieniem bi(ja)ć (a. zabić, a. wybić)« [szyk zmienny] (7): vrádzili [...] zábić fyná krolewłkiego Polidoruśa kámieniami przed oczymá wšytkich Troiánow *BielKron 57v, 315; BielSpr 64v; CzechRozm 179v; Do tego grobu wiele fie Chrzešćian záwždy fchodziło: zwálzczá wnocy/ prze boiazń pogáńftwá. ktorzy y tám ie náyduiác przenáfládownáli y kámieniami bili. SkarŻyw 70, 70, [197]*.

»ciskać (a. cisnąć) kámieniem, kamienie; ciskanie kamienia« = *saxa a. lapides iacere Vulg; lapides mittere PolAnt* [szyk zmienny] (14 : 2; 3): Alexander ftyimi ftał ktorzy vmieli s proc ćiskać kamienie *HistAl D3v; Leop 1.Par 12/2, 2.Par 26/14, 2.Mach 1/16; BibRadz 2.Reg 16/13, 1.Mach 6/51, 2.Mach 1/16; A gdy z murow ćifkáli kámieniami/ Philokletes odftrelawał ie ftrzałami Herkulefowemi BielKron 59, 65v, 88, 142v, 417, 457, 458 [2 r.]; Mqcz 184b; HistLan F3; BielSpr 45, 66*.

»miotąć (a. (za)miešć) kamieni(e)m, kamienie; namiotać kamienia« = *mittere lapides Vulg, PolAnt; lapidare lapidibus, proicere lapidem PolAnt* [szyk zmienny] (6 : 2; 1): A tak ięli nań miotatz blotem ij

kamieniem. *OpecŻyw* 108; *LubPs* B5v; *Leop* 2.Reg 16/6; także drudzy vdzyálali/ zábiwłzy go wrzucili w doł y námiótháli nań kámienia/ áby dwiemá śmierciá zginął. *BielKron* 72v; *RejPos* 175v; *BielSpr* 64; *BudBib Deut* 17/5, 2.Reg 16/13, *Thren* 3/53.

»kamienia nanosić« (2): kámienia ná blánki nánofiwłzy rzekli fie bronić do gardł fwoich. *BielKron* 351v; *StryjKron* 572.

»pochwycić (a. pochwacić) kamienie, kamienia« = *lapides arripere Vulg* (4 : 1): Vflýfáwłfy to żydowie/ pochwácili nań kamienié/ ij chcieli go rozgniewáwłfy fie vkamionowatz. *OpecŻyw* 65, 65v, [123]; *BibRadz* 2.Mach 4/41; A oni dopiro pochwycili kámienia/ áby myótháli nań. *RejPos* 84.

»podnieść kamienie« = *tollere lapides PolAnt* [szyk zmienny] (2): Zasię tedy podniełli kamienié/ żydowie/ aby go vkamionowali *MurzNT Ioann* 10/31; *BudNT Ioann* 10/31.

»porwać kamienie« = *tollere lapides Vulg, PolAnt; lapides arripere Vulg* [szyk zmienny] (4): Ale gdy porozumieli ono co przed fie wzięł Lifymáchus/ iedni kámienie/ drudzy kije duże porwáli *Leop* 2.Mach 4/41; *BibRadz Ioann* 10/31; *WujNT Ioann* 8/59, 10/31.

»kamień rzucić (a. wyrzucić)« = *lapidem mittere Vulg* [szyk zmienny] (2): gdy puścili wagę do ziemie/ procá ku gorze szłá/ kámień s liebie wyrzuciłá ktory dáleko leciał. *BielSpr* 61v; *WujNT Ioann* 8/7.

»rzucić się, mieść się do kamienia« [szyk zmienny] (4 : 1): á nie ináczey iedno iáko do kámienia fie miecemy przeciwko świętey náuce iego *RejPos* 86, 86 [2 r.]; Bo wnet to vflýfzawłzy/ rzucili fie do kámienia/ áby nań cífkáli/ iáko ná bluznierzá *WujNT* 342, 350.

»strzelać kamieniami« (1): Náczynił theż w Ierufálem rozmáitych strzelb á przypraw ná obronę/ kthore rozłożył po wieżach/ y po murzech/ áby z nich strzelano strzałámi/ y wielkimi kámieniami [ut mitterent ... saxa] *Leop* 2.Par 26/15.

»kamieniem tłuc (a. utłuc)« [szyk zmienny] (3): Wnet fie tu Iozue záwierciał/ wnet lofy puścił/ że onego łákomcá náleziono / y wnet frodze kámieniem vtłuczono *RejZwierc* 64v; *BielSpr* 64v; *SkarŻyw* 235.

»kamieniem uderzyć« [szyk zmienny] (3): Który miedzy wami iest przez grzęchu/ ten pirwey kamieniem vdérz nanię *OpecŻyw* 77v; *SkarŻyw* 189, 385.

»kamieniami ukamionować« = *lapidare lapidibus Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (4): Kámieńmigo vkámieniuie [lapidibus opprimet] wflýtko mnośthwo ludzi *Leop Lev* 24/16, *Ez* 16/40; *BielKron* 44; *BudBib Deut* 22/21.

»kamienie walić« (1): Obleżeńcy dobrze fie bronili/ [...] kámienie ná nie wálili *BielKron* 248.

»kamienie zbierać, kamienia nazbierać« (2 : 1): nágom chodził á w kofzulem kámienie zbierał ná chłópiętá. *BielKron* 458, 458; Ná drugie^{go} iákiegoś nágotował fie z towarzyźzmi/ kámienia názbierawłzy *SkarŻyw* 459.

Wyrażenie: »ostrzy kamień« (1): Ostry kámień od rámióń precz szyię odráził *GórnTroas* 72.

Szeregi: »kamienie, (a) kije« = *lapides, fustes Vulg* [szyk 1 : 1] (2): *Leop* 2.Mach 4/41; wzywał kiy páfterłki á pięć kámieni z rzeki smágłe do proce *BielKron* 65v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.].

»kula albo kamień« (1): między kthoremi też byli lekko zbrojni ludzie strzelcy/ y ci co z rąk poćifki czynili rohátynami y kulami álbo kámieñmi *BielSpr* 29.

»kamień, pocisk« (1): kámieniámi z proc poćifkámi/ y łowy wfczypliwyymi [...] obiedwie Woyfká do bitwy pobudźili. *StryjKron* 175.

»strzała i kamień« = *sagitta et saxum Vulg* (2): *Leop* 2.*Par* 26/15; *Incessere hostes iaculis et saxis*, Doyechác nieprzyjaciół ftrzałámi y kámienmi. *Mącz* 44b.

»kamień i (a) strzelba« (3): po murze też pełno Turkow z kámieñmi á z ftrzelbą *BielKron* 314v, 315; *StryjKron* 752. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»włocznia albo kamień« (1): *Aliquem hasta vel lapidibus insectari*, Włocznia álbo kámieñmi kogo przec. *Mącz* 385d.

W przen (1) :

Zwrot: »kamień podnosić« (1): á dobrze iż ná tego Páná kámienia nie podnošimy z inemi Licemierniki *RejPos* 10.

Przen: *Środek zaradczy* (3) : Mać po gotowiu Król Polki przeciwko tym Goliátom ony w rękach fwyh gotowé kámienie: Naprzód/ Sąd w Królestwie fwym o Kácérftwie Duchownym: ma Práwo fwé Królewkié: ma y Miecz ku obrónie Wiáry S. *OrzQuin* O, O.

Zwrot: »kamieñmi pokamionowác« (1): Day Pánie Boże/ [...] áby QVINCUNXEM álbo Cynkie^m onym świętym/ to ielt/ piąciá kámieñmi/ pokámionowál té Goliaty włzytkié *OrzQuin* N4v.

a. *Używany w grach sportowych i ćwiczeniach rycerskich do rzucania, podnoszenia itp.; discus, halter Cn* (7) : *Leop Eccli* 6/22; też yżeby vmieli [...] kiie łamac/ kamienie obracać/ konie wśmierzać *KwiatKsiąż* Ov.

Zwroty: »kamieniem ciskać, ciskanie« = *proiectio lapidum Modrz* [szyk zmienny] (1 : 2): Potrzeba ich też czwiczyc w bieganiu/ fkakaniu/ biedzeniu/ y włzymowaniu/ też yżeby vmieli kamieniem iáko nadáley czifkać/ miernie ftrzelać *KwiatKsiąż* Ov; *GórnDworz* E3v; *ModrzBaz* 11.

»kamieniem mieść, miotanie« [szyk zmienny] (1 : 1): Wfípamyętałbych też tu yednego Diágorefá z Rotidu/ ktory myál trzech fynow/ iednego ffermierzá/ drugiego zapásniká/ trzecyego ktory y ná zawod y ná fkok/ y ná myotánye kámyeñmi álbo czym infym cyęfzkim godnym był. *GliczKsiąż* C6v; *RejZwierc* 26v.

b. *Jako materiał użytkowy w budownictwie, robotach drogowych, rzeźbiarstwie, zdobnictwie itp.; gotowy wytwór; caementum BartBydg, Mącz, Calep, Cn; lapis BartBydg, Mącz, Cn; saxum Mącz, Cn; calx BartBydg; materia domus, rudus Mącz; ruta Calep; metallum, scrupus Cn* (407) : *OpecŻyw* 132v; *FalZioł* IV 54c, d, 56c [2 r.]; kamień wielki z wierzchu kościoła Panny Marijey zpadłzy, mało głowy kxiązęcia Henrika nierozwalił *MiechGlab* 9; On powiedział, ysz nye thelko mosth bvdowacz abo Camyenyne bracz bandą alye pothey stronye mvrovacz się, y myáltho sadzicz bądą. *LibLeg* 7/33v, 7/33v, 100 [2 r.]; *RejPs* 172v, 174; potym vkazał [...] liedm kámieni miſternie rytych/ y dwa kámieniá ná ftrażá ludzká wftáwione. *HistAl* A3, I7, L7; *MurzNT Matth* 21/42, 44; Kámyeñ on ktory byli Pánye wfłechmogący/ Zárzucili ná ftronę oni buduyący/ Ten fye im mocnym węgłem á prawie głową sítał *LubPs* aa3v; *KrowObr* 14v; *RejWiz* 84, 101, 127v; *Leop* 2.*Reg* 11/21; *BibRadz* 3.*Reg* 6/18, *Eccli* 27/2, *Matth* 21/42, 44; á było ták wielkie drugie kámienie iáko ná dwádzyeściá łokci podłuż/

á wizerz dzyefięć łokci *BielKron* 77, 25v, 37 [2 r.], 45, 48v, 77 (12); *GrzegRóżn* 13 [2 r.]; *Mącz* 128d, 146c, 202c, 239a, 253d, 268b [3 r.], 359d; *RejPos* 63v, 250v [2 r.], 251, 301; *BielSpr* 61; *BudBib* 3.Reg 6/18, *Iudith* 1/1; *Strum* M3; *CzechRozm* 113; Niech łye wzyfcy łromáią/ Co cześć báłwánom dáią/ A chłubią łye łzaleni Bogi łwémi z kámieni. *KochPs* 146, 178; *SkarŻyw* 498; *StryjKron* 59; *CzechEp* 285 [4 r.], 286; *KochPieś* 49; *Calep* 581b, 625a, 931a; A gdy niektorzy powiedáli o kościele iż był pięknym kámieniem y vpominkámi ozdobyony/ rzekł *WujNT Luc* 21/5, *Matth* 21/42, 44, *Mar* 12 arg, 10, s. 170, *Luc* 20/17, 18, 1.*Petr* 2/7; *WitosłLut* A4v; *SkarKazSej* 676a [2 r.]. [Cf 5. W połączeniu z nazwą *RejAp* 47, *WujNT Apoc* 4/3].

W połączeniu z nazwą gatunku lub przymiotnikiem od tej nazwy [w tym: ai (13), sb w składni zgody (7), z + G sb (1); nazwa + kamień (12), kamień + nazwa (9)] (21): *BierEz* M2; Filary onego páłacu y łóżnić były s kámienia Porphirikowego *HistAl* L6v; *RejWiz* 100v; A było budowanie muru iego z kámieniá łáłpiá [ex lapide iaspide] *Leop Apoc* 21/18; *BielKron* 77, 259, 275; Ophites [...] Mármorowy kámień płtry yáko wąż. *Mącz* 265b, 201d, 210b [4 r.], 281a, 500c; *SienLek* 114v; *RejAp* 183; *BudNT Ff3v marg*; *Calep* 498b, 640b; *WujNT Apoc* 21/18.

W połączeniach szeregowych (7): *Leop Act* 17/29; *BielKron* 98; Materia domus, Calx, Lapides, Ligna, Tegulae, Materia budowna/ wapno/ kámienie drzewo/ dáchwókwá. *Mącz* 211b; *CzechRozm* 6v; *Calep* 933b; *WujNT Act* 17/29; y dla bránia gliny/ kámieni/ wapná/ drzew ták dla opalenia iáko ná budování Zamku y Miáłteczká/ niech máią wolné vzywánié *SarnStat* 1073.

W porównaniu (1): Będzyełz iáko z Mármuru kámień pozłocifty/ Chociay łie płtrzy po wirzchu/ we wnątrz błazen czyłty. *RejWiz* 100v.

W charakterystycznych połączeniach: kamień okrągły, okrutny, piękny, pozłocisty (2), wielki (8).

Zwroty: »budować (a. zbudować) z kamienia, kamieniem; pobudowany (a. zbudowany, a. ubudowany) z kamienia, kamieniem; budowanie z kamienia« = *aedificare lapide* *Vulg, PolAnt; caementitius Calep* [szyk zmienny] (8 : 1; 2 : 1; 1): *Leop* 1.*Esdr* 5/7, *Is* 9/10, 1.*Mach* 13/27; *BibRadz* 3.Reg 6/7, 3.*Esdr* 6/9; *BielKron* 32v; *Mącz* 423b; *BudBib Deut* 27/6, 3.Reg 6/7, 3.*Esdr* 6/9; Lecź tákowa okołó gálzenia ognia niedbáłość/ znošnieyłzaby byłá w onych kráinách/ gdzie ábo ludzie z kámienia domy buduią [ex lapide aedificaretur]/ ábo się pijańłtwem niebáwią. *ModrzBaz* 35v; *Calep* 148a, 1059b.

»kamień, z kamienia ciosać (a. ociasować, a. wyciasować), na kamieniu wyciosać; kamień, z kamienia (nie)(o)ciosany (a. uciosany)« = *caesura lapidum; lapis minutus BartBydż; ducere de marmore, sculperere; lapis frontatus Mącz; lapis quadratus a. operarius a. ordinarius, scrupus Cn* [szyk zmienny] (11 : 2 : 1; 20 : 3): *BartBydż* 25b; *KrowObr* 110v; A łień wieczłłfa byłá okrągłá/ máiąc trzy rzędy z kámieniá ćiołánego [de lapidibus sectis] *Leop* 3.Reg 7/12, 3.Reg 7/11, 2.*Par* 2/2, 1.*Esdr* 5/8, 6/4; *BibRadz* 4.Reg 22/6, *Ez* 40/42, 3.*Esdr* 6/9, 25; *BielKron* 32v, 310; Faber lapidarius, Brukarz áłbo ten który kámienie ciełze. *Mącz* 113a, 137c, 143b, 184a [2 r.], 185b, 210b (11); *BudBib Ios* 8/31, 2.*Par* 2/2, 3.*Esdr* 6/9, 25; *StryjKron* 762; *KochFr* 35; *GórnRozm* L4; Lithoglyphus – Ten ktori z kamienia wiczłłsuie. *Calep* 609a, 582a [3 r.], 609a; *KochFrag* 28.

»dobywać kamieni, kamienie; dobywacz kamieni« = *exemptor Calep* [szyk zmienny] (1 : 1; 1): *Exemptor*, Ten który kámienie w ziemi á w łkálách dobywa. *Mącz* 102d, 186b; *Calep* 389b.

»kamienie kopać; kopanie kamieni« (1; 1): *Latomiae*, Latine *lapicidina*, Mieyſce gdzie kámienie kopáyą y też ciefzą *Mącz* 185b, 185c.

»kamień, z kamienia kuć (a. nakować); kamień, z kamienia wykowan(y)« [szyk zmienny] (2 : 1; 2 : 1): ktory grob był wykowan s kámieniá *OpecŻyw* 68; *HistAl* B7; Iedni kámienie kuią/ drudzy rozliczne drzewá ciefzą/ wymyſláiąc dziwne á nád rozum ludzki budowánia. *RejZwierc* 70v, 69v, 236; *KochPs* 118.

»kamień łamać; łamacz kamienia« = *exemptor*, *latomus Calep* [szyk zmienny] (6; 2): Y náliczył [...] ofmdziefiąt tyfięcy kámiennikow/ co w gorze łamáli y ćiofáli kámień [*qui caederent lapides*]. *Leop* 2.Par 2/2; *RejZwierc* 161; *Calep* 371a, 389b, 582a [2 r.], 585a [2 r.].

»kamienie nosić« (3): *BielKron* 81v, 261; Y kazał go okowác/ z drugim poſpołu/ná tákąż mękę potępionym: á kámienie do muru noſić. *SkarŻyw* 75.

»kamieniem, kamień położyć, pokładać; kamieniem położony, pokładanie« = *consternere lapidibus*, *delapidare*, *sternere saxis*; *delapidatus*, *stratus*; *marmoratio Mącz*; *lithostratus Calep* [szyk zmienny] (1 : 1 : 1; 11 : 1): Iezu ktorys thamże z zwolenniki [!] w wieczerniku wielkim położonym kamieniem oſtateczną wieczęzą czynił. *TarDuch* B8; *BielKron* 277v; *Delapido*, Pokładam kamieniem. *Mącz* 184b, 157c, 184b, 210b, 230d, 414d [3 r.], 452a; *Calep* 609a; *Lithostratos*, álbo *Lithostrotos*, po Grecku/ kámienie^m położone znaczy. *LatHar* 734 marg, 318, 542.

»kamienie rycć; kamień, z kamienia, na kamieniu (wy)ryty« = *sculptus Mącz*; *lapis sculpturae artis Vulg* [szyk zmienny] (1; 3 : 2 : 1): á od dwudzieſtu Słoniow s kámienia ritych był wożon *HistAl* L7, A3; *Mącz* 370b [2 r.]; Bo ná długiey fzácie było wſzytko ochędoſtwo y zacnoſci oycow ná kámieniu wyrte [*in quattuor ordinibus lapidum erant sculpta Vulg*] *BudBib Sap* 18/24; *SkarŻyw* 56; *WujNT Act* 17/29.

»kamienie, z kamienia, w kamieniu rzezać (a. wyrzeczować); rzeżanie, rzeżacz kamienia; kamienie rzeżący; z kamienia wyrzeczany« = *sculptor Murm*; *sculperre Mącz*; *caedere lapides*; *caesor lapidum PolAnt*; *scalptor Calep* [szyk zmienny] (4 : 2 : 1; 1 : 1; 1; 1): *Murm* 182; *Sculptor*, snyczarz, czo obrazy abo camyeny rzeze, rzazarz *BartBydg* 140b; y nápełnił go duchem Boſkim/ mądroſcią y rozumem/ y vmieiętnoſcią/ y wſfelkim dowćipem ku wymyſleniu y ſprávieniu robot/ ná Złócie/ Srebrze/ Miezi/ y w rzeżaniu kámieniá [*sculpendisque lapidibus*] *Leop Ez* 35/33; *Hermogliphus*, Który obrázy máluye álbo z kámieniá wyrzeczye. *Mącz* 155b, 334a, 376b; *BudBib* 4.Reg 12/12, 1.Par 22/2; *Scalptor* – Rzeżacz kamienia. *Calep* 950a, 1003b; *KochFrag* 21.

»kamienie spojác; kamienie spojone; kamień spojający; spojenie kamienia« = *suffrenatio Mącz* (1; 1; 1; 1): iżebyfmy zgodę miłoſć y yednoć myędzy ſobą zachowuyąc/ yáko kámyenye w budowányu wapnem ſpoyone/ wedle potrzeby yeden drugyego podpiráli *KromRozm III* B2; *Lithocolla*, Kámienny kley którym kámienie ſpoyáyą. *Mącz* 196a, 427d; *BiałKat* a4.

»kamieniem ubrukować, uburkowany« = *consternere lapide Mącz* [szyk zmienny] (1 : 1): Drogá grzeſſących ieſt vburkowána kámieniem [*complanata lapidibus*] *Leop Eccli* 21/11; *Mącz* 414d.

»wozić (a. przywieźć) kamienie, nawozić kámieni; wożenie kamienia« = *facere proficisci lapides PolAnt* [szyk zmienny] (5 : 1; 2): Item cztherzi koſſulie ná ſrzodcze vkradl ſkyercze Czo kamyenye

wozi *LibMal* 1544/92v; *Sarracum, vehiculi* genus, Nieyáki wóz do wożenia kámienia. *Mącz* 369a; *BudBib* 3.Reg 5/17 [3 r.]; *Strum* M3; *Calep* 947a; *GostGosp* 34.

»kamienie wycinać« (1): s których było [...] ósmđzyefiąt tyfiąc ktorzy kámienie z gory wycínáli *BielKron* 77.

»założyć (a. kłaść, a. włożyć) kamień; założony kamień« = (*de*)*mittere* a. *ponere lapidem* *Vulg*; *iacere lapidem* *PolAnt* [szyk *zmienny*] (9; 1): *Leop Iob* 38/6, *Is* 28/16 [2 r.]; Tenże też Kázimierz Kościół S. Kátárzyny y S. Mázgorzety w Kázimierzu záłożył/ pod który łam napierwłzy kámień włożył *BielKron* 376v; *RejPos* 301; *BudBib Iob* 38/6; Ale y Apoštołowie iego ty łłowá Ezáiałzowe z nim zgodnie/ o Bogu wykłádáią iedynym: który łam ten kámień dał y zá fundámēt wybránym łwoim záłożył *CzechEp* 286, 286 [2 r.]; *WujNT* 1.*Petr* 2/6.

»z kamienia zmurować, (u)murowany; kamień murowy, muru, ku murowaniu, do murowania« (1 : 4; 1 : 1 : 1 : 1): A porábáli włzytki drzewá nawybornieyfze/ y niezostáwili iedno kámienie murow [lapides eius ex pariete] w Hir Hárefeth *BibRadz* 4.Reg 3/25; *BielKron* 285v; Pila vero, Z wiela kámieniá murowány słup. *Mącz* 60d, 30b, 299c [3 r.]; *GórnRozm* L4; *Calep* 148a.

»zwalić (a. wywalić) kamień« (2): á gdy ogień podkládał/ niewiáftá zwirzchu zwaliłá nań kámień/ y rozbiłá mu głowę áz do mozgu. *BielKron* 50v, 223v.

Wyrażenia: »kamień cały« = *lapis integer* a. *perfectus* *PolAnt* [szyk 3 : 2] (5): Y budowano dom z całego kámieniá iákie przywożono *BibRadz* 3.Reg 6/7; *BielKron* 48; Columna, Regia civitas in Brucio, proprie Słup/ albo Filar z całego kámieniá álbo drzewá. *Mącz* 60d; *BudBib Deut* 27/6, 3.Reg 6/7.

»kamień czarny« = *być może granit* [szyk 1 : 1] (2): Ty odpowiedzi wziáwłzy Egipczykowie/ nátychmiałt łprawili łłup krolewski s kámieniá czárneho ná czelć Anektánabowi *HistAl* A2v; *RejWiz* 84v.

»kamień doświadczony« = *lapis probatus* *Vulg* (3): *Leop Is* 28/16; *RejPos* 301; Zowie go [*Chrystusa*] [...] Kámieniem doświadczónym *BiałKat* a4.

»drogi [= kosztowny] kamień« = *lapis pretiosus* *Vulg*; *lychnite* *Mącz* [szyk 6 : 4] (10): *BierEz* M2; W theyże tám łtronie było miáłto ná wyfokiey gorze z drogiego kámienia krom wapna zbudowáne *HistAl* L4; *Leop* 3.Reg 7/11; *BielKron* 293v; *Mącz* 201d, 265b, 313a, 334a; *SienLek* 114v; *RejAp* 181.

»kamień fundamentowy« (2): *Cubile etiam dicitur de structura fundamentis* [!], Kámień fundámētowy álbo węgielny. *Mącz* 70a; *BiałKat* a4.

»kamień gładzony (a. ugładzony, a, gładki)« = *lapis politus* *Vulg* [szyk 3 : 1] (4): *Leop* 3.*Esdr* 6/9, 25; *Mącz* 238c; A (ták) rofkazał krol żebj wozili [...] kámienie (też) gładkie [*lapides dolatos*]. *BudBib* 3.Reg 5/17.

»jasny kamień« = *prawdopodobnie marmur lub alabaster*; *lychnite* *Mącz* [szyk 2 : 1] (3): *HistAl* F8v; Obroneę w nim pewną y ozdorną wdziáł z więzą [!] z iáłnego kámieniá *BielKron* 270v; *Mącz* 201d.

»kamień kosztowny« = *lapis pretiosus* *Vulg*, *PolAnt* (5): *HistAl* F8v; A grunty zákládáne z kámienia kółztowne⁶⁰ y wielkiego/ náa dziefięc álbo ná ósm łokći *Leop* 3.Reg 7/10; *BibRadz* 3.*Esdr* 6/9; *BudBib* 3.Reg 5/17, 3.*Esdr* 6/9.

»kupa kamieni« (1): Kupę różnych kámieni nábieráią: [...] y zda fię fzpetna y pomiełzána gromádá. *SkarKazSej* 676a.

»kwadratowy, czworogranny, granowity kamień; kwadrat kamieni« [szyk 7 : 4] (7 : 2 : 1; 1): Cegły wypadáły/ ále będziem budowác kwádratowym kámieniem [*quadris lapidibus*]. *Leop Is* 9/10, 3.*Esdr* 6/25; miáło murówáne nie z cegły ále z przyrodzonych kwádratow kámieni *BielKron* 277v, 277v, 283v; *Capitolium saxo quadrato substructum* Ratułz czworogránnym kámieniem podbudowány. *Mącz* 423b, 299c, 452a; *BudBib* 1.*Par* 22/2; *Calep* 1059b; *WujNT* 382.

»ostry kamień« (1): *Museia* [...], Óstre nie ócióláne kámienie z murów á zmurowánych fcian nieyáką trochę nád gładkie á równe kámienie wychodzą *Mącz* 238c.

»kamień polorowany« (1): Y wywiodł Symon nád grobem oycá fwego/ y bráciey fwoiey budowáne wyfokie/ z kámieniá polorowánego [*lapide polito*] y z przodku y z tyłu *Leop* 1.*Mach* 13/27.

»ściana kamienia« (1): iż káždy ktory tędy idzie rzući kámiień ná the ściánę kámienia *BielKron* 457.

»kamień węgielny (a. węglowy), węgła« = *lapis angularis Vulg*, *Mącz* [szyk 6 : 2] (7 : 1): Náczym podłtawki iey vgruntowane lą? áłbo ktho záłożył kámiień węglowy iey? *Leop Iob* 38/6, *Is* 28 *arg*; *Mącz* 10a, 70a, 184a; *BudBib* *Iob* 38/6; *WujNT* *Matth* 21 *arg*, *Luc* 20 *arg*.

Szeregi: »cegła albo (i) kamień; cegła miasto kamienia« = *later pro lapide PolAnt* [szyk 3 : 2] (3; 2): *BibRadz* *Gen* 11/3; Abowim gdy murowáli/ káždy mułiał w iedney ręce dzyerzeń cegłę áłbo kámiień/ á w drugiey miecz. *BielKron* 96v; *GrzegRóżn* Hv; *Mącz* 452a; *KochFr* 35.

»drzewo (a. drewno, a. drwa), (i, a, albo) kamień« = *lignum et lapis PolAnt* [szyk 10 : 9] (19): *GlabGad* M6; Boć y kámiień y drewno gdy ie pozłóćimy/ póspolicie fláchetnym káзде názowiemy. *RejWiz* 101; á ná wierzchu takéż kámienie drogie w rowney mierze cióláne było/ y takéż też drzewo Cedrowe. *Leop* 3.*Reg* 7/11; *BibRadz* 4.*Reg* 22/6, 3.*Esdr* 6/25; *BielKron* 261; *Mącz* 60d, 376b; *RejZwierc* 70v, 136; *BudBib* *Ex* 7/19, 3.*Reg* 5/18, 4.*Reg* 12/12, 1.*Par* 22/14, 2.*Par* 16/6; *CzechRozm* 253v; *ReszList* 152; *Calep* 947a, 1003b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*].

»kamień, (a) glina« (2): *KrowObr* 110v; Częgoć tám niedoftáie do twego obiádu? odpowie święty: kámienia á gliny żebyeh to okienko ktorym pátrzyłz zálepił. *SkarŻyw* 118. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»miedź a kamień« (1): Rzekł Dániel iż nie żywy [*Beel*]/ iedno ręką z miedzi á s kámieniá dzyálány. *BielKron* 111.

»mur i (a) kamień« (2): támże miáło zbudował z murow a z kámieniá/ y przezwał *Aquifgranum* *BielKron* 285v, 273.

»opoka a (i) kamień« [szyk 2 : 1] (3): Dziewiątego dnia kamien[ié] tak to tzo bylo w budowaniu iako ijnńsje ij wślytki op[o]ki będą na części złupány *OpecŻyw* 193v; *RejPos* 303; *SkarJedn* 64.

W przeni (10) : iż gdy oni próftotę písmá świętego zárucáią/ ták pomiełzánie mowiac fami fię fpołem nie rozumieją/ y fámych fiębie [!] obaláią/ miáło kámieniá wapna/ miáłtho wapná kámieni/ ábo co inřzego podawáią y ftánowią. *GrzegRóżn* H2.

Wyrażenia: »z kamienia zbudowan« (1): áby ten fundáment [...] z kámieniá słowá Bożego był zbudowan *GrzegRóżn* G.

»żywy kamień« (1): tedyć to rzecz pewna że to ich budowanie pyłzne nie ma żadnego żywego kámieniá ná ktorymby łtánąc mogło *GrzegRóżn* H3.

a) Daleka aluzja do Piotra nazwanego opoką (2) :

Zwrot: »otrącić się (a. obrazić się, a. potłuc się) o kamień« (2): A pewnie też tego bądź iłt/ iż łie márníe mułłsz obrázić á otrącić o ten kámień á o ten nieomyłny fundámént/ o ktorýmci z dawná Prorocy opowiedáli *RejPos* 301v, 301v.

Wyrażenie: »mocny kamień« (1): á zázwdy łie otrącić á potłuc mufzą o then ták łwíęty á mocny kámień. *RejPos* 301v.

Szereg: »kamień a fundament« (1): *RejPos* 301v *cf* *Zwrot*.

b) Bibl. (4) :

Wyrażenia: »kamień skrajny« (1): Oto ia iełtem fundatorem w Syonie kámieniá/ kámieniá łkráyneę etc. *CzechEp* 285.

»kamień węgielny (a. węglowy)« = *lapis angularis Vulg* (3): *Leop Is* 28/16; Iż oto ia kłáde w Syonie/ to iełt/ w kołćiele łwoim/ kámień łwoy węgielny/ dołwíádczony/ wybrány/ á bárzo kołztowny *RejPos* 301; *WujNT* 1.*Petr* 2/6.

Przen (49) :

a) Bóg (1) : odtąd páłterz wyłzedł/ kamień ludu Izráelłkeę/ Bog oycá twoieę będzýe pomocnik twoy *BielKron* 18v.

b) Chrystus (36) : *KrowObr* 213; A niewiernym ten kámień Kriłtus/ który buduiąc kołćioł Sálomonow wzgárdzili/ łłtáne łie ná obrázenie/ á ná opokę pogorłzenia ich *RejPos* 53v; *CzechRozm* 113v; *WujNT Act* 4/11.

W połączeniu szeregowym (1): Przypátruyże łie thu pilno [...] kto iełt gruntem/ opoką/ á tym kámieniem twoim *RejPos* 301v.

Wyrażenia: »fundamentalny kamień« (1): tám iełt żywy fundáméntálny łkráyny kámień/ od łámeę Bogá zálóžony *CzechEp* 223.

»mocny kamień« (3): A toć łą ty mizerne łkály á ty łłábe opoki obłudneę łwíátá tego/ ktore nam ledá w czym inłszym vkázuią álbo obieciú zbáwienie náłze/ álbo go łłukác kázą/ niłzi ná tym wiernym á mocnym kámieniu á ná tym łwíętyým gruncie *RejAp* 64v, 64v; *SkarŻyw* 3.

»narożny kamień« [szyk 2 : 1] (3): Zbuduyćie łię w Kołćioł Boży kámieniem narożnym Kriłtułem przez Duchá. *GrzegRóżn* Mv; *WujNT Eph* 2/20, Yyyyy.

»skrajny kamień« (4): Iákoż to łám Chriłtus Pan o łobie [...] wykłádá/ mowíąc iż łię tá głowá łkráyneę węęłoweę kámieniá od Páná łłálá. *CzechEp* 285, 223, 290 [2 r.].

»twardy kamień« (1): ále łthoymy mocno ná fundámencie łwíętyým iego/ ná tym twárdým kámieniu fundowányým á zálóžonyým *RejAp* 64v.

»węgielny (a. węglowy, a. podwęgielny) kamień« = *lapis angularis Vulg, PolAnt* [szyk 10 : 5] (15): *Leop Eph* 2/20; *RejAp* 67; *KuczbKat* 120; *BudNT Eph* 2/20; *SkarJedn* 269; W nowym [*Testamencie*] iuż zás/ kończąc tenże dom/ połtánowił Iezufa Ale iuż/ nie iáko łługę [...] Lecż iáko łyná y dżiedzicá: á práwíe łkráyneę kámieniá węęłoweę głowá *CzechEp* 290, 285, 290; *NiemObr* 36; *WujNT* 170 [2 r.], *Act* 4 *arg*, s. 519, *Eph* 2/20, Yyyyy.

»kamień, na kamieniu założony« (2 : 1): *RejAp* 64v; Czytajmyż y przypátrzymy lię naprzod temu/ iż o dwu piłmo ś. mowi: o iednym/ który ieft fundatorem/ ábo fundámentu zákłádáczem/ á o drugim który ieft kámieniem od niego záłożonym. *CzechEp* 285, 311.

»kamień żywy« = *lapis vivus Vulg* [szyk 5 : 4] (9): *RejAp* 64v; Abowiem wiedzcie że tho ieft wdzyęcny Pan wálz do ktorego mocnie przyftápcie/ iáko do onego kámienia żywego od Bogá wybránego *RejPos* 301; *CzechEp* 223, 287, 290; *NiemObr* 34 [2 r.], 1.*Petr* 2 arg, 4.

Szeregi: »fundament, (i) kamień« [szyk 2 : 1] (3): *RejAp* 64v; Iż przy pierwłzym miáftá y kościołá zborzeniu [...] mury tylko y ściány rozwałono/ fundámentow nierużywłzy: ále fie przy wtorym y fundámentom doftáło/ á to gdy Mefyálzá kościelny fundáment/ kámień on w Syonie záładzony zábito. *CzechRozm* 166; *CzechEp* 290.

»kamień, (a) grunt« [szyk 1 : 1] (2): A toć ieft on grunt á on kámień węgielny/ ná którym ieft ten prawdziwy kościół iego fundowány *RejAp* 67, 64v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym* 1 r.].

»kamień, (a) opoka« [szyk 1 : 1] (2): Iż iedenże ieftł łam Pan náłz Iezus Kriřtus ten kámień á tá opoká/ w którym zależy włzytká wiárá *RejPos* 301v; *NiemObr* 34. [*Ponadto w połączeniu szeregowym* 1 r.].

»kamień i węgielnica« (1): Pfuie ná łobie y tępi onę ořtrą ku obrzezániu opokę/ iáko mocny kámień náłz/ y węgielnicá budowánia náłzego zbáwiennego. *SkarŻyw* 3.

c) Głowa społeczności (1) : Piotr ś. kámieniem *SkarKaz* Oooo2b.

d) Członek społeczności (9) : á wole łwoye ku yego woli zá pomocą yego łtofuyąc/ łtawáli fyę ludem bożym á kámyenim tego kołcyołá *KromRozm III* B4, B3v.

Zwrot: »(z)budować, zbudowany z kamienia« (2 : 1): *WróbŻołt* qq2v; Ten wnet od początku łwytáta bog budowác záczał z żywego kámyenyá *KromRozm III* A7; *WujJudConf* 119v.

Wyrażenie: »żywy kamień« = *lapis vivus Vulg* [szyk 5 : 2] (7): Abowiem kroleřtwo niebieskie pan bog zbudowál zdrogiego kamienia žiwego na wzrzaz miáfta Ierufálem. *WróbŻołt* qq2v; *KromRozm III* A7; *KrowObr* B; *RejPos* 301; *WujJudConf* 119v; *NiemObr* 34; *WujNT* 1.*Petr* 2/5.

e) Wiara (2) : A iż Bog łam iednych do kámienia te^{go} przywodzi/ y ná nim ie buduie/ drugie od niego odrzuca *CzechRozm* 113; *SkarŻyw* 26.

α. Mury, domy; gruzy (51) : ábowiem ieft rzecz poządliwa łlugam twoiem/ áby też mogli oględác kámienie miáftá przebywánia twego *RejPs* 148v; *LubPs* X3v; Pułte zamki pográniczne. Czekay miłe kámienie/ áż fie Pan zmiłuie/ A iż wđdy kogo ruży/ co łwiat przepátruie. *RejZwierz* 110; *BudBib Zach* 3/9 [2 r.]; ále tełz y łtárego kościołá Sálomonowego kámienie/ z fundámentow ziemiá wyrzuciłá. *SkarŻyw* 277; *KochPieř* 1; *LatHar* 167; *SkarKaz* 205a.

Fraza: bibl. »kamień na kamieniu nie zostanie itp.« = *non relinquetur lapis super (a. supra) lapidem PolAnt, Vulg* [szyk zmienny] (17): bo przydą dni na cię/ ijże cie ogarną nieprzyaciele twoij walem/ a nieořtawią w tobie kámień na kamieniu *OpecŻyw* 72; *BielŻyw* 75; *MurzHist* H2; *MurzNT Luc* 21/6; Iáko Ieruzálem miáfto łwięte zburzył/ y kámienia ná kámieniu niezořtawil *KrowObr* 63; *RejPos* 195, 195v, 196 [2 r.], 259v; *BudNT Mar* 13/2; budowánie to vpádnie/ á wedle Páná Iezufowey powieřci/ kámień ná kámieniu niezořtanie. *SkarŻyw* 277, 277; *WujNT Matth* 24/2, *Mar* 13/2, *Luc* 19/44, 21/6.

Zwroty: peryfr. »być jako stos kamienia, uczynić [z czego] kupę kamienia« = *być zburzonym, zburzyć (1 : 1)*: I dla tego w kościele wążym będą orąc iáko ná roli/ á Ieruzálem będzie/ iáko łtos kámienia *KrowObr* 194; Vczyniłeś z miáfhá kupę kámienia [*posuisti civitatem in tumulum*] *BibRadz Is* 25/2.

»rozmiotać kámienie; kámienie rozmietane« (*1; 1*): O iákoż posmiedziáło ielt złotho/ á odmieniona ielth bryłá złotá łczyrego/ y kámienie domu Páńkiego łá rozmietháne [*proiecti fuerunt lapides*] w przecznicách wżytkich vlic. *BibRadz Thren* 4/1; *BudBib Thren* 4/1.

Szeregi: »kamień i budowanie« = *lapides et structurae Vulg* [*szyk 2 :1*] (*3*): Vczyćielu/ pátrż iakie kámienie/ y iakie budowania [*lapides et ... aedificia*]. *BudNT Mar* 13/1; *WujNT Mar* 13/1; *SkarKaz* 456a.

»kamienie i drzewo« = *lapis et lignum Vulg, PolAnt* (*2*): pokázá mury thwoie/ á domy twoie okazałe wywrocá: á kámienie twoie/ y drzewá twoie/ y proch twoy/ do wody wrzucá. *Leop Ez* 26/12; *BibRadz 3.Reg* 15/22.

β. *Tablice kamienne z umieszczonym na nich tekstem (8)*: Byli też niektorzy co ie s tego wyłtrzegáli y przyłzłe plagi powiedáli/ y ná kámieniu textem Káldeyńskim wypisowáli. *BielKron* 5, 283, 285, 286v, 288 [2 r.]; *CzechRozm* 122v; A iellic połługowanie śmierci literámi wyrázone ná kámieniách/ było we czci [...]: iákoż nie dáleko więcey połługowanie duchá we czci będzie? *WujNT 2.Cor* 3/7.

W charakterystycznych połączeniach: kamień wielki, wybity (2); na kamieniu pisany, wybity, wypisować, wyrażony.

γ. *Alabaster, właściwie minerał, drobnoziarnista odmiana gipsu, z powodu swojego wyglądu mylony często z marmurem; alabastrum Mącz, Calep; alabastrites Calep (7)*: Alabałter. KAmień ielth z rodzaju marmurow *FalZioł* IV 47c, IV 47c [2 r.]; Alabastrum Kámień/ Marmorowy gładki przezroczyły/ rozmáyitey máści y fárby. *Mącz* 6c, 6c; Alabastrum – Słoiiek z biálego kamienia, albo z Alabałtru. *Calep* 48a, 47b. [Cf 5. *W połączeniu z nazwą Mącz* 303b].

c. *Jako przedmiot kultu pogańskiego; złośliwie o katolickich rzeźbionych wizerunkach świętych z punktu widzenia innowierców (46)*: Pokornie tobie Pánie modlimy łie/ ábyś ten wypolerowány Kámień/ wyłokimi offiárámi nádárzył. *KrowObr* 101, 101v; *BibRadz 1.Mach* 4/46; Terminus był kámień/ ktory też chwalili zá bogá Pogáńłcy łudzye *BielKron* 24v, 84v, 465; *RejPos* 348v; *SkarŻyw* 68; Połtáwił ielzłce Gedimin Bálwan Perkunowi áłbo Piorunowi/ Kámień krzemieniłty wielki/ z ktorego ogień Káplani krzółłali w ręku trzymájący *StryjKron* 400.

W połączeniach szeregowych (23): *KromRozm III B*; w kthorych drwách/ áłbo kámieniu/ y obráziech/ nie Duch łwięty miełłka/ ále muchy nietoperze/ y páiący. *KrowObr* B3v, 86v [2 r.], 90v, 101 marg, 101v [2 r.], 110 (12); *RejAp* 166, 166v, 191v; *RejPos* 348v; *WujJud* 49; *WujJudConf* 48v; *CzechEp* 87; *ReszPrz* 76 [2 r.]; *WujNT* 471.

W charakterystycznych połączeniach: kamień krzemienisty, sprosny, wielki (2), wypolerowany.

Zwroty: »kamienie chwalić« [*szyk zmienny*] (*4*): *KromRozm III B*; á nákoniec mułzá drwá/ kámienie/ łrebro/ złoto/ áłbo żelázo/ miáłto Bogá chwalić *KrowObr* 193; *RejAp* 166; *WujNT* 471.

»kamieniowi, przed kámieniem kłaniać się« (1 : 1): Nie drewnuć áni łupowi áni kámieniowi fie oni kłaniaią/ ále przed drzewem álbo kámieniem temu/ ktorego ono drewno álbo kámiień známionuie. *WujJud* 49; *WujJudConf* 48v.

»kamienie święcić (a. poświęcać); kamienia poświęcanie« (2; 2): I nie tho ieft Biskup/ ktory drwá/ kámienie/ máże y poświęca *KrowObr* 126v, 101v, Ssv, Vu2v.

Szereg: »drewno (a. drzewo, a. drwa), (i, a, albo) kamień« = *Hgnum et lapis PolAnt* [szyk 8 : 4] (12): *KrowObr* 119, 126v, 167; [nierządnicza izraelska] dopuściła fię scudzołożenia z kámieniem y z drzewem. *BibRadz Ier* 3/9; *RejAp* 180; *BiałKat* 46 [2 r.]; *WujJud* 49 [2 r.]; *BudBib Deut* 4/28, 4.Reg 19/18, *Ier* 2/27. [Ponadto w połączeniach szeregowych 21 r.].

d. *Stosowany, ze względu na szczególne właściwości, jako narzędzie pracy (szczególnie przy rozdrabnianiu, mieleniu itp.); lapis Murm, Mącz, Cn; porcus Mącz (55)* : á to wżytko łpołem łtucz/ á po kęfu ciepło biorącz walać na khamieniu na świeczki *FalZioł* III 30b; Gallas/ Pfidia z apteki, vngentum Egiptiacum/ blaywas/ ołowiany popioł/ gleyt/ cinolea/ to ieft łzlił: owo czo fie vřtawa pod kamieniem czo toczą/ bolus armenus/ hałun/ koperwafer/ to łą dwoie Corofiua. *FalZioł* V 100v, V 98 [2 r.]; *BibRadz Iudic* 9/53; Rzekł Tárquinius vřkazawřy brzytwę y ořłę/ mogli thą brzytwą łkráiac kámiień (albo ořłę.) *BielKron* 102v, 102v; Frumentum fressum, Zyto trochę kámieniem we młynie náreżone/ to yeft/ skrupione. *Mącz* 136b, 140a, 313a; *SienLek* Y; *GostGosp* 63.

Zwroty: »na kamieniu, kámieniem rozcierać (a. trzeć); kamień ściera; między kamienioma starty« [szyk zmienny] (3 : 1; 1; 1): Theż Plinius powiada yż iadowity wrzod [...] zową gi Antrax leczy gdy ten korzeń gdy będzie vřłuzon á pothym między dwiema kamienioma ftarty/ á onym prochem pořipować then wrzod *FalZioł* I 38b, V 70v, 100v; *GlabGad* H3v; Prozno fárby ná kámieniu kámieniem rościerałz *KlonŻal* D3v.

»uwiązać (a. obwiązać, a. przywiązać) kamień młyński u (a. około, a. na) szyje; uwiązany kamień (młyński) u (a. około) szyje« = *suspendere molam PolAnt, Vulg; circumponere lapidem PolAnt; circumdare molam (collo) Vulg* [szyk zmienny] (5; 5): *MurzNT Matth* 18/6, *Mar* 9/41; *GliczKsiąż* D7v; *KrowObr* B4; A ktobykolwiek zgorřłýł iednego z tych máłutkich kthorzy w mię wierzą: lepiej by było ie^{mv}/ áby był vwiązány v łzyie ie^{go} kámiień źiárná ofłowe^{go}/ á był do morzá wrzuconj. *Leop Mar* 9/41, *Matth* 18/6; *RejPos* 262, 329; *RejPosWstaw* [41²]v; *WujNT Mar* 9/42 [41].

»kamień młyński zawiesić (a. uwiesić) u (a. na) szyje(j)« = *suspendere molam PolAnt, Vulg; lapidem imponere Vulg* [szyk zmienny] (6): potrzebá áby mu kámyeń młyński na łfyyę záwyeffono/ á fnim vtopyono. *GliczKsiąż* D7v, D7v, D8; *BibRadz Matth* 18/6; *WujNT Matth* 18/6, *Luc* 17/2.

Wyrażenia: »kamień bruśny« (1): Kámienny otok/ ieft ow muł ktory z kámieniá bruśnégo płynie/ gdy ná nim iakié źelázo bruřią álbo toczą *SienLek* Y.

»kamień ostry« (2): ktory idąc w drogę z rořkazania Páńřkiego kámieniem ofthrym obrzázał łny *BielKron* 29, 452v.

»ostrzy kamień« = *kamien używany do ostrzenia lub gładzenia* (1): Acone – Ořła, oftri kamień. *Calep* 18a.

»podspodni kamień« = *dolny kamień młyński; machina, meta, mola inferior Cn* (2): raczyby mu wwiązano podspodni kamień młyński [*mola asinaria*] na szyj iego/ i zatopiono i precz na głębokości morskiej. *MurzNT Matth* 18/6, *Mar* 9/41.

»kamień żarnowy« [szyk 1 : 1] (2): *FalZioł* I 9b; *Trusatilis* – Żarnowi kamien. *Calep* 1090b.

Zestawienie: »kamień młyński (a. młynny)« = (*lapis*) *molaris PolAnt, Mącz, Cn; mola Murm, Cn* [szyk 19 : 10] (29): *Murm* 144; Zalię Auicenna powiada: iż kamień młynny/ ktori każdy człowiek zna/ iefth ściągający *FalZioł* IV 59b, I 9b, 83c; Takież kamien młyński prętki twarde ziarna zciera gdyż miękkie tilko płaszczy. *GlabGad* H3v; Bochmy w piłmie znaleźli/ gdzie nawyższe niebo/ Nie padłby za trzy lata/ młyński kámién z niego. *RejFig* Bb4v; *BielKron* 52, 464v; *Mącz* 184a, 229b [2 r.], 334a; *RejAp* 153v; *BudNT Mar* 9/41; *SkarKazSej* 704a. *Cf* »uwiązać kamień młyński«, »kamień młyński zawiesić«.

Szereg: »kamień a osełka« (1): na kamieniu á na osełkach złoto prawe i frzebro poznalż *BielŻyw* 11.

e. *Grób, grobowiec, płyta grobowa, nagrobek, głaz zamykający grób; lapis sepulchralis Murm, Mymer*¹; *sarcophagus Mącz, Cn; cippus, sepulchrum Mącz* (79) : *LibMal* 1547/136v; *RejWiz* 22; *Leop Eccli* 21/9; *BibRadz Matth* 27/66; Thegoż roku Kárdynał Frederyk vmárł [...] pochowan ná zamku Krákwólkim ná kratách przed wielkim ołtárzem pod kámieniem wzniefionym. *BielKron* 401v; *Mącz* 368c; *RejPos* 108; *RejZwierc* 48v, [238] [2 r.]; *BudBib Is* 14/19; *CzechRozm* 157v; A w grob iego wżedwży/ one kámienie w ktorym Boskie ciało iego leżało cáłuiąc/ łzami śwemi pokrapiała. *SkarŻyw* 140, 488; *KochTr* 15; A oni odżedłży/ obwárowáli grob/ pieczętując kámién z ftrozami. *MWilkHist* B3, B3v, D3v, G4; *CzechEp* 344; *KochFr* 119; *ReszPrz* 84; *WisznTr* 19; Tym twoie zmárłé ciało kámieniem przykryła. Któré iż z ziemie poźzło/ tám fye zaś zoftáło/ Lecz ducha przykryć trudno to kámienie miało *PudłFr* 27; *Paprup* D; *LatHar* 703; *WujNT Matth* 27/66; *SkarKaz* 204b.

W charakterystycznych połączeniach: kamień smętny, wielki (4), wzniesiony.

Zwroty: »kuć w kamieniu« (1): Bo chociaiy więc nád groby herbow náftáwiáią/ Texty kuiu w kámienioch/ proporce wiefzáią. Alic po máley chwili obálił fie kámién *RejWiz* 22.

»odwalić (a. odwalać), odłożyć, odjąć kamień; kamień odwalony, odjęty« = *revolvere lapidem; lapis sublatu PolAnt, Vulg; tollere lapidem Vulg; lapis revolutus PolAnt* [szyk zmienny] (9 : 4 : 4; 8 : 2): Gdy on kámién odięto/ Iezus podniofwsy śwé oczy w niebo rzékl *OpecŻyw* 68, 164v, 165, 171v, 172; Iezu ktorys od drzwi grobu odwalony kamień przez angioła giem raczył vkazać. fmi. fie nad. *TarDuch* C7v; *BibRadz Matth* 28/2; *RejPos* 108v, Ooov [2 r.]; Kto chce wiele fkárbow doftać/ ten kámién káz odwalić. *RejZwierc* 48v; *BudNT Ioann* 20/1; *MWilkHist* C4, D, Dv, G3v [2 r.], G4v; Ktoż nam ten kámién odłoży? pod nim leży Syn Boży *ArtKanc* F15; *WujNT Matth* 28/2, *Mar* 16/3, 4, *Luc* 24/2, *Ioann* 11/39, 41, 20/1.

»przytoczyć kamień« = *advolvere lapidem PolAnt* (2): *MurzNT Mar* 15/46; y położył go w grobie/ ktori był wykowány z fkály/ y przytoczył kámién do drzwi grobowych. *LatHar* 715.

»przywalić kamień« = *advolvere lapidem PolAnt, Vulg; advolvere saxum Vulg* (4): Y położył ie w nowym grobie swoim/ kthory był w fkále wykował/ y thámże przywáliwży ku drzwiom grobu kámién wielki/ odżedł. *BibRadz Matth* 27/60; *LatHar* 702; *WujNT Matth* 27/60, *Mar* 15/46.

»kamień, kámieniem założyć (*a. położyć, a. włożyć*); kamieniem przyłożon(y); kamień położony (*a. założony*)« = *bustum facere Mącz; lapis superpositus Vulg [szyk zmienny] (2 : 1; 2; 2)*: który grob był wykowan s kamieniá/ ij przyłożon kamieniem na wirzch. *OpecŻyw 68; Mącz 113d; RejPos Ooov; KochTr 13*; W ogrodzie w grobie włożono Y kámieniem záłożono. *MWilkHist B2v; LatHar 361; WujNT Ioann 11/38*.

Wyrażenia: »kamień ciosany« (1): Tu mi kámiień/ Murárze/ ćiofány połóźcie/ A ná nim tę niefzczęfną pámiątkę wydróźcie. *KochTr 13*.

»kamień grobowy (*a. (na)grobny*), na grobie« = *lapis sepulchralis Murm, Mymer¹ [szyk 4 : 2] (5 : 1)*: *Murm 129; Mymer¹ 7v*; Cippus, Górká nieyáka/ álbo podwyfzenie ziemie yákoby grób/ też kij álbo kłodá w którą złoczince fadzáyá/ też/ ślub álbo kámiień nágrobny *Mącz 54b; LatHar 81; WujNT 81, 386*.

»kamień marmurowy« [*szyk 1 : 1*] (2): *BielKron 376*; Potym ciáło do zyemie w kościele fchowano. Kámiień też mármorowy ná wirzch poftáwiono *HistLan E4v*.

Szereg: »grob i kamień« (1): Dziwne ludzkie przyrodzenie/ Widząc groby y kámienie/ Co vmárłe przykrywáiá/ A przedfię fwiátá łápáią. *RejZwierc 238v*.

W przen (1) :

Wyrażenie: »kamieniem przywalony« (1): niechay będzie [*serce moje*] kámieniem przywáłone/ z ftrony vftáwicznego ná Boskie twoie przykazanie/ [...] wfpominania *LatHar 231*.

f. *Znak w formie obelisku, słupa kamiennego lub kopca z kamieni postawiony na pamiątkę jakiegoś zdarzenia lub dla uczczenia jakiejś osoby, rodzaj pomnika; obeliscus Mącz, Calep (39)* : Otho then kámiień/ będzie wam ná fwiadectwo/ żeście słucháli wfyfłtkich słów Páńskich kthore wam mowił *Leop Ios 24/27, Gen 31/13, Ios 24/26; BibRadz 1.Reg 6/14, 15, 18*; á drugich dwánałcie kámieni kazał wnieść z brzegow w pośrzodek Iordaná ná gromáde/ ktore iefzcze y dziś tám fá/ ná pámiątkę prześcia ich przez Iordan. *BielKron 47, 14v, 47 [3 r.], 48, 48v [2 r.], 62v, 63, 464; GórnDworz Bb2; KuczbKat 405*; A napifzełz ná kamienioch wfzytkie słowá zakonu tego *BudBib Deut 27/8, Gen 28/22, Ios 4/21, 8/32, 24/26, 27, 1.Reg 7/12; SkarŻyw 347*.

W charakterystycznych połączeniach: kamień podługowaty, prosty, wielki (10), wysoki.

Zwroty. »położyć kamień« (2): *BielKron 63v*; Y połóżył/ ná znak przymierza ich z Bogiem wielki kámiień pod dębem *SkarŻyw 504*.

»wystawić (*a. stawiać, a. postawić*) kamień« = *statuere a. erigere lapides PolAnt [szyk zmienny] (5)*: przeto kámiień ná którym głowá fpał/ wytáwił y náznáczył wlawfzy zwirzchu oleiu *BielKron 14v, 45; BudBib Deut 27/2, 4; SkarŻyw 347*.

Wyrażenia: »kamień czworograniasty (*a. czworogranny*)« [*szyk 1 : 1*] (2): Obeliscus, Czworogránny profty/ á podługowáty kámiień/ ná wierłzchu yákoby rožen zákończony. *Mącz 256b; Calep [712]b*.

»grob kamienia« (1): Rzekł Lábán: ten grob kámieniá będzie fwiadkiem pokoiá náłzego *BielKron 15v*.

»gromada kamienia« (1): á iego wfzytek ftátek z dobytki y z domem/ to ieft/ z namiotem fpalili/ gdzye iefzcze y dziś wielką gromádá ftoi kámienia ná tym mieyfeu [!]. *BielKron 47v*.

Szereg: »kamień albo słup« (1): y wyftawił dwánaście kámieni álbo słupow z nápišem/ według dwánaście rodzajów Izráelkich. *BielKron* 32v.

g. Słupek graniczny; terminalis lapis Mącz; gnoma Calep (2) :

Wyrażenie: »graniczny kamień« (1): Terminalis lapis. Grániczny kámień/ to yeft kopiec. *Mącz* 450b.

Szereg: »kamień albo słupik« (1): Gnoma – Kamien albo słupik granice dzielący. *Calep* 459b.

h. Słupek drogowy wyznaczający odległość (3) : Pipinus wczynił mu tę pocźciwość iż fyná fwego Kárłá wielkiego pośláł przeciw iemu áż do fethnego kámieniá/ á sam v trzeciego ftánał. *BielKron* 168, 142v; *SkarJedn* 195.

i. Prawdopodobnie drogowskaz (2) : A ták poydziełz z pośpiechem/ y przydziełz ná miejsce gdzie fie małz táic w robothny dzień/ á będziełz fiedział przy kámieniu który zową Ezel [*iuxta lapidem, cui nomen est Ezel*] *Leop* 1.Reg 20/19; *BielKron* 66.

j. Pumex (Rost); pumeks, używany do oczyszczenia ciała; pumex Murm, Mącz, Calep, Cn; strigil, strigilis Mącz; lapis bibulus, pumex Pompeianus, saxum fistulosum, spongia Cn (10) : *Murm* 122; *Pumex*. [...] TEn Kamień ma mocz iż na oczu blizny czyni przezrzyfte/ to ieft traci ony blizny: iżby widzeniu nie przefzkadzały *FalZioł* IV 57a, IV 57a; *Mącz* 331b, c [2 r.], 420d; *Adrianus Cefarz* [...] gdy widział iednego czáfu fwego záłżzonego Rycyrfkiego człowieká w łaźni trzeć fie kámieniem/ pytał go *BielSpr* 47.

Wyrażenie: »kamień łaźnienny (a, łaźniowy)« (2): Powyedziała yfch wydziała v łobcza wbuku czari, [...] tho iełth kamyenye lazyenne. dąmbnyczą omknyoną a rzeczi Nyewyefzczie wchufzczie zawyazane *LibMal* 1544/85; *Calep* [876]a.

2. Pionek w grze w warcaby (1) :

Wyrażenie: »warcabny kamień« (1): Significat etiam Calculus, Wárczabny Kamień. *Mącz* 31b.

3. Gałka służąca do głosowania przy osądzaniu winnego; calculus Mącz (11) : á ná kámieniu imię moje nowe nápiłáne/ ktoremu żaden nie zrozumie/ iedno ten komu będzie dano. *RejAp* 26.

Wyrażenia: »kamień biały, jasny [= uniewinniający]« (8 : 1): *Mącz* 31c; Zwyczaj ten był v ftórych ludzi/ iż gdy zá kim wychodził dekret łáfkáwy/ tedy gi piáno ná kámieniu białym/ iż mu iuż on wyłtępek iego był odpufzczon. *RejAp* 28, 26, 27v, 28 [3 r.], 28v, Dd2.

»kamień czarny [= skazujący]« (2): *Mącz* 31c; A kiedy kogo miano álbo ná łmierć álbo ná iáką pomłtę łkázác/ tedy dekret piáno ná kámieniu czarnym. *RejAp* 28.

Szereg: »los albo kamień« (1): Per calculos praeterea sententias ferebant iudices antiquitus, Stárzy mieli dwoye łófy/ álbo/ kámienie/ białe y czarne. Białemi wolno pufzczáli/ Czarnemi przekazowali. *Mącz* 31c.

4. Ołowianka, narzędzie miernicze (1) :

W przen (1) : Lecż poliędzie iy puhácź á ież/ fowá y kruk miełzkác będą/ y wyciągnie nań łznur próżny/ y kámienie próżne [*lineam desolationis et lapides vacuitatis*]. *BudBib* Is 34/11.

5. Mineral odznaczający się dużą twardością, piękną barwą, połyskiem, przejrzystością itp. uznany za tzw. kamień szlachetny lub półszlachetny; gemma Murm, Mymer¹, BartBydg, Mącz, Calag, Calep, Cn; lapis Murm, Mymer¹; lapis pretiosus Murm, Mącz; lapillus Mącz, Cn; lapillus pretiosus Cn [niekiedy

sg m w funkcji coll.] (410) : ale uydzymy yfz fyą kamyenye a zyola ktore moczą fwą to wludzyech ufzmyerzayą jako facyr Calcedon a ruta *PatKaz III* 109v; *Mymer*¹ nlb 1; Item zapona wktorei iest schaffir y ynfche kamyenye *MetrKor* 62/171v; Agatas. [...] TEgo kamienia iest rodzaiov wiele/ á wżakże iest flawnieyfzych 7. *FalZioł* IV 46d, +8a, I 50b, III 37d [2 r.], 38a, IV 46c (70); *HistAl* G3v, M7v; Bo niechay y krol fiędzye złotem zháfftowány/ A z rozlicznym kámieniem w koronę vbrány/ [...] Wieręc mu nie wefoła w głowie piofnká gędzye *RejWiz* 53, 11v, 126; Softinasti Alspant, tesz rozmaitem fmalczem robioni bezs Kamieny. *WyprKr* 10, 3, 8v, 9 [2 r.], 15v, 17 (14); A ná tych dwunafcie kámienioch będą dwánafcie imion fynow Izraelfkich porząd wedle lat *BibRadz Ex* 28/21, *Ex* 28/10, 20, 35/9; Piŕze Iozephus iz widzyał w Rzymie tákiego miŕtrzá co ŕkło rozbierał y ciągnął iako woŕk/ á ták piękne/ iz mogł z niego kámień przypráwić iáki chciál *BielKron* 26v, 34, 267v, 286v, 448v, 459; *Mqcz* 264b, 368c, 458c; Co też znaczyły y ony dwánafcie kámieni ktore noŕŕ kápłan zakonu ŕtárego ná pierŕiach ŕwoich *RejAp* 183v, 183v marg; *Górndworz* N5v, Mm5v; *Oczko* 8v; *SkarŻyw* 102 [2 r.], 491; *PudłFr* 16; *WujNT Apoc* 15/6.

W połączeniu z nazwą lub przymiotnikiem od nazwy [w tym: sb w składni zgody (24), ai (11), sb indecl (2), G sb (1); kamien + nazwa (31), nazwa + kamień (7)] (38): wziąwŕzy Sanguinem draconis, [...] kamienia Ematites/ kaźdego znich po troźŕze czo dragmę zaważy/ zetrzy ty rzeczy na proch *FalZioł* V 28, I 50b, IV 10d, 51d, 55d [2 r.], 58d, V 103v; ŕtoły thákież y ławy były s kámienia Smaragdowego y Amatitowego. *HistAl* L6v, F6v, Lv, L6v; *RejWiz* 126; á ofobá koł była iáko weyrzenie ná kámień Chryolith [*lapidis chrysolithi*] *Leop Ez* 10/9, *Ez* 1/26, 10/1; *BibRadz Gen* 2/12, *Ex* 28/9, 35/9, 39/6, *Iob* 28/6, *Ez* 10/1, 9; Vkażał iey tedy tablice Płánet złote/ wŕłoniową koŕŕiá przefadzáne/ ná iedney był Iupiter ná kámieniu Iácynktu *BielKron* 122v, 32v, 277, 277v, 284; Onychinus, Co yeŕt z tego kámieniá onyxá vcziniono. *Mqcz* 264b; Et ὄφθαλμός oculus, Alabaŕtrowy álbo kálcetonowy kámień. *Mqcz* 303b; A then ktbory fiediał/ podobien był weyrzeniem ku kámieniowi Iáfpidowemu y Sárdiowemu *RejAp* 47; *BudBib Ex* 24/10, 25/7, *Ez* 10/1, 9; *Calep* 164a, 945a; *WujNT Apoc* 4/3.

W połączeniach szeregowych (88): *OpecŻyw* 19, 158; *BielŻyw* 160; *BierRozm* 6; Niepomoże tam rokietá Ani pieniedzy kálieta Ny złoto ani kámienie Any koŕtowane odzienie *RejKup* o8; *GliczKŕsiąź* Fv; *LubPs* bb5 marg; A izby fię żadny ŕtego niewymawiał przeto teŕz do tych ŕwiátoŕŕi żadnych koŕŕtownych y ŕwietnych przypráwek/ zamiáneŕk/ złotá/ ŕrzebrá/ perel/ kámienia/ áxámithow/ álbo iedwabiow nieprzydał *KrowObr* 46, 27, 27v, 28, 38, 107 (10); *RejWiz* 50, 125v, 166v; *Leop Ex* 31/4, 3.Reg 10/2, *Ez* 27/22; *BibRadz 1.Cor* 3/12; Weźmi przednie rzeczy od ludu Izraelfkiego [...] lnu ŕubtylnego iáko iedwab kręconego/ ŕierŕŕi koziey/ ŕkor báránich czyrwono bárwionych/ drzewá Setym ktore nigdy nie zgnije áni zgore/ oleiu/ kádzidlá wyborney woniey/ kámienia ktore zowá Onichin/ Iárdonix/ perel/ y miedzi *BielKron* 33, 26, 34, 35v, 54v, 78 [2 r.] (19); *RejAp* 140, 141v, 151, 151v, 152v; *Górndworz* Ccv, Ff8v, Ii7v; *HistRzym* 126v; *RejPos* 338v; *BiałKat* 46; *RejZwierc* 156v; *WujJudConf* 182; *BudBib* b3, 2.Par 32/27; *SkarJedn* 370; *Oczko* A3v, 1v, 2, 3v; *KochPs* 68; *SkarŻyw* 491, 552; *StryjKron* 421, 658 [2 r.]; *NiemObr* 174; Bo dobre mienie Perły/ kámienie/ Tákże wiek młody/ Y dar vrody/ Mieŕŕá wyfokié/ Władze ŕzerokié Dobré fą: ále Gdy zdrowie wcale *KochFr* 118; *KochPieŕ* 2; *GostGospSieb* +3v; *WujNT Apoc* 17/4, 18/12, 16, s. 885, 888; *WysKaz* 36 [2 r.]; *SarnStat* [630], 639; *SkarKaz* 122b, 205a, 454a, 456a; *CzahTr* [D]v; *KlonWor* 43.

W charakterystycznych połączeniach: kamień cudny, czerwony, palający, piękny (2), śliczny, świecący.

Przysłowie: Bo nie potym co widzim znać Krolá/ nie po złoćie/ y drogich kámieniách. *SkarŻyw* 91.

Zwroty: »kamieniem oprawić, oprawion(y) y»wprawić (a. wprawować) kamień; kamień oprawion(y) (a. wprawiony)« [szyk zmienny] (1 : 6; 2; 2): *HistJóz* B3, B3v; *BielŻyw* 114; *HistAl* M7v; *WyprKr* 20v; Opráwifz ie kámiénimi [implebis eum impletione lapidis] we cztery rzędy *BibRadz Ex* 28/17; Chryfolit/ Onyx y Beryl/ ktore wżytki kámienie były opráwione ofádzeniem złotem. *BibRadz Ex* 39/13, *Ex* 28/12; *BielKron* 452v; *SkarŻyw* 74; miał też ksiáżki opráwione Kámiénimi *CiekPotr* 34.

»kamieniem osadzić, (o)sadzony (a, przesadzony); kamień osadzić (a. usadzić, a. wsadzić); kamień wsadzony (a. osadzony); kamień ku osadzeniu« = *lapide ornatus Vulg* [szyk zmienny] (1 : 7; 3; 2; 1): *Murm* 156; *BartBydg* 151b; *RejWiz* 25; *Leop Apoc* 21/19; Ktory y kámienie foremnie ofádzi [in arte lapidaria ad implendum]/ y drzewo wycielze/ owa kázde rzemieřło dořtátecznie wypráwi. *BibRadz Ex* 31/5; Y ofádzili go cztermi rzędy kámieni [Et repleverunt in eo quatuor ordines lapidis] *BibRadz Ex* 39/10; *BielKron* 34, 445; Pala annuli, Głowicá álbo ofádzenie ná pierścieniu/ w który kámién wládzáya. *Mącz* 273a; *BudBib Ex* 25/7; *Oczko* 18v; *StryjKron* 667; *KochJez* A3; *LatHar* 509.

»kamień rzezać; kamień rzezany« (1; 1): Thakiefz thež Adamas kamień barzo twardi: ktorim drogje kamienie rzeżá dla iego twardořci wielkiey. *FalZioł* IV 55d; *KlonFlis* A2.

»wyryc kamień« (1): A wyrzy ony dwa kámieniá [sculpes... lapides] rohotá fnycerřká *BibRadz Ex* 28/11.

Wyrażenia: »kamień czysty« (1): álic dořyc wřzego/ Złotá/ řrebrá/ pieniędzy/ kámienia czyřtego. *RejWiz* 125v.

»drogi kamień; drogořć kamienia; kamień wielkiej drogořci« = *lapis pretiosus Murm, Mącz, Cn; gemma, lapillus pretiosus Cn* [szyk 94 : 82] (173; 2; 1) : Marie też matuchnie ięgo/ rozmaijte dary dali/ iako perly ij kamienije drogje *OpecŻyw* 24v, 19, 158, 189v [2 r.]; *De Lapidibus*. [...] O prořty y drogim kámyeniu *Murm* 121, 121, 156; *Mymer*¹ 5, 6; koruná złota była na głowye ięgo ze dwyemanáfcye kamyon drogych *HistJóz* B4, B3, B3v; *BartBydg* 151b; *FalZioł kt*, +2v, +7d, IV 46c, 49d (8); *BielŻyw* 114, 160; *BierRozm* 6; Raczyž tedy V P M przijác odemnie flugi fwe⁸⁰ dar ten acžkolwie niewielki/ wřzakož mam za to iż kořztownieyřzy y trwałzy będzię niž nadrořřze kamienie *WróbŻołtGlab* A3v, pp3; *RejKup* t8; *HistAl* A4v, F8v, G3, H2, L7, M; *GliczKsiąž* Fv; *LubPs* E3, E4v, bb5 marg; Aleć ták przybráne⁸⁰ chciał Pan Bog okázác Papiežá Antykryřtá/ onę niewiářtę nietzyřtá przybraná w Złoto/ w Kámién drogi y Perly *KrowObr* 27v, 27, 27v, 28, 38, 107 (10); *RejWiz* Cc4; *Leop Ex* 31/4, 3.Reg 10/2, *Tob* 13/21, *Sap* 18/24, *Ecclu* 50/10, *Ez* 27/22; *WyprKr* 20v; *BibRadz I* 2a marg, 2.Par 3/6, *Prov* 8/19, I 416b marg, *Eccli* 45/12, 1.Cor 3/12; *OrzRozm* Ov; z weřelim znieřli ty rzeczy ktore Moizeřz rořkazał imieniem Božym/ to ieřt/ řrebro/ złoto/ [...] kámienia drogje/ pereł ná bramy do narámniku y napierřniku *BielKron* 35v, 54v, 71, 78 [2 r.], 126 [2 r.], 147 [2 r.] (26); *Mącz* 24c, 65b, 143b, 159d, 184a [2 r.] (12); *OrzQuin* P3; *SienLek* 60; A iż tu dáley Ian řwięty wypifuię drogořć kámienia s ktorego řá ty fundámenty záložone *RejAp* [183]v, 140, 141v, 151, 151v,

Eev; *GórnDworz* Ccv; *HistRzym* 126v; *BiałKat* 46, 151; *WujJudConf* 182; *BudBib* b3, 2.Par 32/27, *Eccli* 50/9[10], *Esth* 15/9; *CzechRozm* 212; *SkarJedn* 325; *Oczko* 1v, 3v, 18v; *Calag* 139a; *KochPs* 27, 29, 68, 124; Gdy by powiada kto/ miedzy ty drogie kámienie/ ná twoiey koronie/ włożył íprofne iákíe y profte: izaliby wżytkiey tey korony niepołzpecił y niezeliżył? *SkarŻyw* 87, 25, 74, 91, 102 [2 r.], 258 (16); *StryjKron* 421, 658 [2 r.], 667; *KochJez* A3; *NiemObr* 174; Albo w morze/ przyczynę wżech niefczęśliwości/ Perły/ złoto/ y wielkiey kámienie drogości Zárzućmy *KochPieś* 2; *ArtKanc* E15; *Calep* 164a, 449b; *GostGospSieb* +3v; *LatHar* +4, 509, 595; *WujNT* 849, *Apoc* 17/4, 18/12, 16, 21 arg, 19, s. 888; *WysKaz* 13, 36 [2 r.]; *SkarKaz* 84a, 122b, 205a, 454a, 456a, 549b; *KlonFlis* A2; *KlonWor* 43.

»kamień (jest) kosztowny, wielkiego kosztu« = *lapis pretiosus Vulg* [szyk 14 : 3] (16 : 1): Iako Alexander po ímierci Dariuía Cefarza fiedział ná máieftacie s kámienia kofztownego ípráwionym *HistAl* G2v; á po wżytkich ítopniach było kofztowne bárzo kámienie wżelkiego rodzaju położone *HistAl* M7v, G5v, 18v, Lv, L6v, M, M8; *RejWiz* 25; *Leop Apoc* 21/19; *BibRadz* I 283d marg; *BielKron* 445; y Napierśnik z tablicą drogą/ w ktorey było dwánaście roznych farb/ y okrafy kámieni/ wielkiego kofztu bárzo *SkarŻyw* 491, 102; *WujNT Apoc* 18/12, 21/11; *SzarzRyt* A3v.

»kamieniem okraszony« (2) : Pozdrowion bądź krzyżu/ krwią fyne mégo/ iako zlotem/ drogim kamienim ij perlami íeftes okráłfony *OpecŻyw* 158; *HistRzym* 126v.

»kamieniem ozdobiony« = *ornatus lapide Vulg* [szyk 3 : 2] (5) : Iáko rzecz która ze złotá litha/ ozdobiona wffelákim kámieniem drogim. *Leop Eccli* 50/10; *SkarŻyw* 398, 491; *LatHar* 595; *WujNT Apoc* 21/19.

»kamieniem, z kámieniem przychędożony (a. ochędożony, a. uchędożony)« = *ornatus lapide Vulg* (6 : 1): *HistAl* F8v, L7, M; *MurzNT Luc* 21/5; *Mącz* 368d; á fundámenty miáftá onego rozlicznym kámieniem były vchędożone. *RejAp* 183; *BudBib Eccli* 50/9[10].

»kamień, na kamieniu wyryty« (1 : 1): y rodzicow ich wielmożne rzeczy ná cztherzech rzędziech kámieni drogich hyły wyryte [*in quattuor ordinibus lapidum erant sculpta*] *Leop Sap* 18/24; *BibRadz Ex* 39/14.

Zestawienia: »kamień armenowyy, z Armenijej« = *azuryt; Armenicus lapis Cn* (1 : 1): LAzuli íeft zimny y fuchy, takież y kamień z armenijej *FalZioł* III 37d, I 50b.

»kamień (rzeczon) orłowy« = *według ówczesnych mniemań kamień, który orzeł przynosi do gniazda dla samicy (prawdopodobnie kryształ górski); aefites, callimus, taphiusius Cn* [szyk 1 : 1] (2): ten kamień rzeczon íeft orłowy/ bo gdy orlicza chce iaycza znieść: ten Kamień íamiecz przynofi z Indiiiey á podkláda gi pod orliczę *FalZioł* IV 48b, IV 48b.

Szeregi: »kamień, (i) klejnot« (2): A gdy niektorzy mowili okościele/ że íeft pięknyemi kámienim i darowanemi kleinoty [*lapidibus pulchris et donis*] przychędożon/ on powiedziáł *MurzNT Luc* 21/5; *Mącz* 143b. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»perła, (a, i, albo, takież) kamień« = *gemma, margarita Calag* [szyk 12 : 10] (22): *OpecŻyw* 24v; *FalZioł* IV 50a; *HistAl* M; *KrowObr* 27v; Około niey fraucymer dziwnie przyftroiony/ Perlámi á kámieniem wżędy náłtrzępiony. *RejWiz* 25v; *BielKron* 444; *Cantheria, vel cantherias, Species gemmae scarabaei effigiem habens, [...] Nieyáki kámień/ álbo perlá/ krówki obras ná fobie máyác.*

Mącz 34a, 2c, 3b, 95b, 141d, 159d; *Oczko* 18v; *Calag* 139a; *KochPs* 27; *SkarŻyw* 258; *StryjKron* 667; *Calep* 449b; *LatHar* +4, 595; *WysKaz* 13; *SkarKaz* 84a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 51 r.*].

»(tak) złoto, (jako, i, a, albo) kamień« = *aurum et obryzum a. pretiosus lapis PolAnt* [szyk 21 : 1] (22): *HistJóz* B3; *HistAl* L7; *LubPs* E3; Cznotá nád złoto i nád kámyenye lepřza. *RejWiz* 7 marg, Cc4; *BibRadz Prov* 8/19, I 416b marg; *OrzRozm* Ov; *BielKron* 126, 147 [2 r.], 164v, 268v, 441, 461v; *BudBib Esth* 15/9; *CzechRozm* 212; *KochPs* 124; *SkarŻyw* 74, 91; *ArtKanc* E15; Cnotá, nie złoto, fławá, nie kámienie, Mądrość záifte miáláby bydź w cenie. *KlonKr* A4v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 67 r.*].

W przen (6) :

Wyrażenie: »kamień drogi« (1): Iufz moy oblubieniec [tj. *Chrystus*] włożył drogą tkánicę na fzyię moię: y ná pierśi moię nofzenie/ z ogniŃtych y Ńwietnych kámieni drogich záfwieřł *SkarŻyw* 68.

a) Bibl (5) :

W połączeniach szeregowych (5): Gdyźci Páweł s. piřze: iż ná thym Ńwíęty m fundámencie iedni buduią złotem/ frebrem/ kámieniem. *RejPos* 302; *WujJudConf* 119; *WujNT* 1.Cor 3/12, s. 584 [2 r.].

Wyrażenie: »kamień drogi« = *lapis pretiosus Vulg* [szyk 2 : 2] (4): Buduią iedni ná fundámencie Pánie Kryřtuřie złoto/ řrebro/ y drogic kámienie/ á drudzy drwá/ řłomę/ řiáno. *WujJudConf* 119; *WujNT* 1.Cor 3/12, s. 584 [2 r.].

Przen (6) :

a) Ludzie żyjący na chwałę bożą, błogosławieni, Ńwíęci itp. (4) : á widzićie iáko tá perlá zgnoiu wzięta/ [...] iufz miedzy onemi ogniřtami kámieńmi wieczney korony/ řwieći. *SkarŻyw* 589.

Wyrażenie: »drogi kamień« [szyk 2 : 1] (3): Bo z czyřtym řercem y ćiálem ofiáruiać fię Bogu drogim kámieniem (iáko S. Wáwrzyniec męćzennik Pánienki názwáł) zořtáła. *SkarŻyw* 16, [197], 463.

b) Jezus (1) :

Wyrażenie: »drogi kamień« (1): Ná tobie widziem / dziwnie Ńwíetny á drogi v pierśi twoich záfwieřzony kámień: to iefť dziećiátko ktore iefť Bogiem y Panem nářzym. *SkarŻyw* 112.

c) Pozytywne przedřiwzięcie (1) :

Wyrażenie: »drogi kamień« (1): A Pánie Boże day/ iźeby známienite wielkie Xięřtwo Litewřkie/ s řławną od wieków Koroną Polřką/ iednořć bráterską co narychley wzięło. A iednořtáiną mocą pomagáli řobie wiernie tákowych drogich kámieni řzukáć *KwiatOpis* [C2].

6. Różne związki chemiczne (50) :

a. Antymon, pólmetal (1) : Stibium, vulgo Antimonium, Biały kámień w kopáninách řrebrnych bywa naydowan/ którym oczy czyřćiá y wychędazáją *Mącz* 415b.

b. Kamień filozoficzny, poszukiwana przez starożytnych substancja o uniwersalnych wlářciwořciach, takich jak przemienianie metali w złoto, przedłużanie życia itp. (2) : á onym kámieniem czeęo fie dotknie/ złotem fie řtánie *BielKron* 26.

Zestawienie: »kamień filozofski« (1): Drudzy zářię chyřzeyřzy chcą dokázáć rozumem řwoim niepodobney rzeczy/ to iefť/ kámień Filozowřki [...] řłozyć ze czerzeę żywiołow miernych *BielKron* 26.

c. *Zestawienie*: »piorunowy kamień« = *fulguryt, rurka lub pręt kwarcowy powstały z piasku wskutek uderzenia pioruna; brontia Mącz, Cn; betulus, ceraunia (gemma), lapis a. telum fulminis Cn (1)* : Broncia, Piorunowy kámień. *Mącz 27b.*

d. *Prawdopodobnie kalamin, zasadowy krzemian cynku (2)* : Wezmi foku mieczykowego/ [...] kamienia calaminaris dragme [!]/ [...] apotym ty rzeczy ktore maia bytz łtarte na proch/ łetrzi ye fubtilnie *FalZioł I 3d, I 51d.*

e. *Kruszec miedzi (3)* : Zelázo zziemie biorą/ á z kámienia zlewáią miedz. *BibRadz Iob 28/2.*

Wyrażenie: »kamień miedziany (a. miedzny)« = *cadmia Mącz, Cn; chalcitis Mącz; lapis aerosus Cn (2)*: Chalcitis, Kamién miedziany z którego Kupr y miedz czynią. *Mącz 50d, 28d.*

f. *Murra, syrat rzeczny, z którego w starożytności wyrabiano cenne naczynia (3)* : Murrha, Nieyáki rodzaj pięknego á lińnącego łie kámieniá z którego łubki czynią. *Mącz 238b, 238b [2 r.].*

g. *Magnes, ciało mające właściwości przyciągania ciał ferromagnetycznych; Magnes (Rost); szczególnie zastosowanie w złotnictwie jako tzw. kamień probierczy; Lydius lapis Murm, Mącz, Cn; basanites, (lapis) Heraclius, magnes Mącz, Calep, Cn; coticula Murm, Cn; index Mącz, Cn; Heraclius lapis Murm; Parius lapis Mącz; exhebenus Cn (25)* : *Murm 122; MAgnes iełt kamień ktori w gorach nad Morzem rołcie FalZioł IV 55c, IV 55c, d [2 r.], 56a, b; Basanites, Lapis ex quo fiunt cotes, Kámień który roścynáją na osły. Mącz 23c; Heraclius, lapis qui et Lydius, Kámień ná którem złoto probuyá á dołwiadczáją. Mącz 154d, 279c; Calep 124b, 477b [2 r.].*

Wyrażenia: »kamień magnes, magnetowy« [*szyk 5 : 3*] (*7 : 1*): Okręthy gdy przychodzą nad oney gorę w ktorey iełt then kamień Magnes/ thedy czokolwiek żelaza będzie miał w fobie on okręt, zwálzcza gwózdzie żelazne: kthoremi okręth zbijają: wyłkakuia z niego/ á iakoby z kufze do oney gori leczą: w ktorey iełt ten kamień Magnes. *FalZioł IV 55c, IV 56a, V 106v; BielKron 454; Mącz 204d; Górndworz 17; Calep 629a.*

»probierny kamień« (*1*): Ktore [*słowo*] iełt/ iáko probierny kámień ná złoto/ ku rozeznániu rzeczy Bofkich od rzeczy ludzkich *CzechEp 233.*

»kamień twardy« (*1*): Więc ku towarzyszawi/ iełt miłości wielkiej/ [...] Mowy bárzo wćiefzney/ záś łłowá łtałego: Podobien do Mágnefa/ kámieniá twárdego. *PaxLiz C2v.*

»złotniczy kamień« (*2*): *Mącz 202a*; Tymże obyczáiem możećie inłze kázde wiáry y náuki chrześciánłkiey ártykuły/ iáko ná probierzu złotniczym kámieniu/ złotá probowác *ReszPrz 34.*

h. *Magnezja, właściwie tlenek magnezu; prawdopodobnie ruda manganu; lapis vitreorum (Rost) (2)* : WOyciech powiada Iże Magnesia iełt kamień czarny/ á częłthokroć niem robią Hutniczy w hutach. *FalZioł IV 56b, IV 56b.*

i. *Prawdopodobnie mika, uwodniony krzemian magnezu (2)* : *FalZioł IV 59d*; lapis specularis, Przezroczyłty kámień by śckło *Mącz 407b.*

j. *Osady (7)* :

α. *Osad z tzw. twardej wody, węglany wapnia i magnezu (2)* : Są téż owé/ któрым łye tám łudzie dżiwowác więc zwykłi/ co ze źródłá wypadáiąc w kámień łie zsiadáią. *Oczko 8, 6v.*

β. *Zestawienie*: »oliwny kamień« = *prawdopodobnie osad w beczcze powstały podczas wyłaczania oliwy z oliwek (1)* : Cos olearia Oliwny Kamień. *Mącz 66d.*

γ. Zestawienie: »kamień winny« = *osad na beczkach z winem, kwaśny winian potasu; cremor tartari (Rost)* [szyk 2 : 2] (4) : Albo weźmi Koryándru y kámieniá winnego/ co ij zową Wáyńfztin *SienLek* 66, 129, X4 [2 r.].

k. *Rubryka, glinka zabarwiona domieszką tlenu na kolor czerwony; Bolus (Rost)* (2) : Zioła zimne: fą ty. [...] *Mirtus/ Sorbus/ pigwy, żoładz/ bolus armenus, cinolea/ terra figillata/ ieft czyrwony kamień w aptecze FalZioł V 96.*

Wyrażenie: »kamień rubryka« (1): *Stey ziemie wożą kámień Rubrykę BielKron 284.*

7. lek. *Kamica, choroba, której istotą jest tworzenie się kamieni w narządach wewnętrznych lub ich drogach odprowadzających; kamień żółciowy, nerkowy itp.; lithiasis Murm, BartBydg, Mącz, Calep; calculus (morbus) Murm, BartBydg, Mącz, Cn; lapis Cn (174) : Murm 71 [2 r.]; Sok kminu [...] ieft dobry tym ktorzi czirpią kamień wnerkach FalZioł I 7a; Też tym ludziom [...] ktorzy mają kamień w łobie/ y ktorzi mają zatkanie w wątrobie, wczin firop tym obyczaiem FalZioł I 13b; Theż wino w ktorzym wrzało to ziele ieft dobre naprzeciwko kamieniowi FalZioł I 41a, [*7]v, I 2d, 29b, 47c, 48b (40); Calculosus homo, Człowiek który kámień ma. Mącz 31c, 31b, 196a; ále komu XXXX lat niedożło/ może niektorym lekárstwem kámieniá zbyć/ gdy pilen łam fyebie będzie. SienLek 105, 17v [2 r.], 26, 27, 27v, 104 (24); bo iefli nérká kámieniém álbo iéy ciáfny meat/ grubą flegmą zámulony/ ielito wiátry rospárté/ błonká wboku zápalóná/ nád miaré ból wielki/ á śmierć potym przynieść może: iáko ich zániedbác? Oczko 13, 15, 22v; Bo Arcybiskupá Konfentieńskie⁸⁰/ ktorego kámień ták morzył/ ifz mu iufz gotowano pogrzeb/ modlitwą fwoią zleczył y prawie ożywił. SkarŻyw 473.*

W charakterystycznych połączeniach: *kamień dziecięcy, zastarzały; kamień dręczy, drze, gaba (2), morzy; kamień siepiący; kamień ci(e)rpiec (5), ciszyć, mieć (8), mnożyć (3), pocuć, rzezać; rzeżanie kamienia; darcie od kamienia.*

Zwroty: »drobić kamień; drobienie kamienia« [szyk zmienny] (3; 2): *Drobi też kámień wšelákiego záiáćá krew gdy s fkorą w gárncu vpałá/ á on proch z Winem álbo z miodem chory pije na czczo SienLek 105v, 105v [3 r.], 106v.*

»kamień kruszyć (a. skruszyć)« [szyk zmienny] (4): *Wroble profo z białem winem na proch miałki ftarte/ á czo dwie dragmie zaważą wfypác w białe wino/ po ranu wypić ciepło/ Kamień w nerkach krufzy y pędzi precz z człowieka. FalZioł V 84v, I 154d, IV 34c, 39c.*

»kamień leczyć« (3): *FalZioł III 42b; Kámień i rospuklinę leczy. SienLek 107 marg, 107.*

»kamień łamać, łamiący; złamanie kamienia« [szyk zmienny] (44 : 4; 1): *Theż łok matki bożey włófek znafieniem włofkiego kopru j zwroblem profem/ wwarziwfzy ty rzeczy zwinem á thego fie napijay/ kamień łamie to picie FalZioł I 27a, ++5d, I 2d, 4d, 6c, 8c (48); Saxifragum, et saxifraga vel saxifragia, Lamikámień ziele nieyákie Calculum álbo kámień łamiące. Mącz 370a.*

»kamień wyganiać; kamienia wyganianie« (2; 1): *Myfze Layno [...] á tho gdy ie da pić z białem kadzidlém á z miodem/ Kamień z moczem półpołu wygania. FalZioł I 144d, IV 3d; SienLek 106v marg.*

»kamień wypędzać (a. (wy)pędzić), wypędzający« [szyk zmienny] (30 : 1): *Też wino w ktorzym by wrzało to ziele z nafieniem piotrufzczánym/ z nafieniem łamikamieniowym, kamień wypędza y*

rozmiękcza w człowiecze. *FalZioł* I 52d, I 2d, 29c, 34b, 48d, 54a [2 r.] (24); Zioła ktore kámién wypádzia. *SienLek* 106 marg, 105v, 106, 106v [4 r.].

»kamień wywodzić« (3): á przeto wino w kthorim wrzało tho nafienie z nafieniem piotrufzczanym/ z nafieniem wółskiego kopru/ czyni to yfz kamień y vrynę wywodzy obficie *FalZioł* I 57a, I 96c; *SienLek* 105 marg.

Wyrażenia: »kamień miechierzowy (a. macharzynny)« = *Caleulus urinarius* (Rost) (4): Też wodka z rzodkwie napalona/ na kamień miéchierzowy ieft barzo dobra *FalZioł* I 117a, V 84v, 85; *SienLek* 106v.

»kamień nyrkowy, w nerkach« (3 : 1): Naprzeciw kamieniowi nyrkowemu/ ktori ieft iakoby piafek czyrwony. *FalZioł* V 84v, V 84v; *SienLek* 106; *Calep* 609a.

»pias(z)czysty (a. piaseczny) kamień« [szyk 6 : 5] (11): *Murm* 71; *BartBydg* 83; Nyrki y miechierz czyfci s kamienia pialfczyftego *FalZioł* II 8a, II 3c, V 44v, 59, 84v [2 r.], 111v, 114 [2 r.].

Szereg: »kamień albo (a) piasek« (2): *FalZioł* II 9c; Proch z fułzonych świerczkow domowych/ gdy go z winem pije/ ten co go kámién álbo piafek gába/ tedy go to wypádza *SienLek* 106.

8. Kamienie, według mniemań ówczesnych, pochodzenia zwierzęcego o właściwościach przede wszystkim leczniczych, z których większość jest nie do zidentyfikowania (Rost zwykle w rozdziale: Nazwy kamieni nie dające się oznaczyć) (32) :

a. *Capra aegagrus Gm* (Rost); *bezaar*, znajduwany w jelitach zwierząt (4) : *BEzaar*: ten to kamień wftytczy powiedaią: iż ma pierwfze miefthcze miedzy infzemi wftytkiemi lekarfctwy: ktore fą naprzeciw iadom, albo trucinam *FalZioł* IV 49b, 49b [2 r.].

Wyrażenie: »kamień bezaar« (1): Kamień bezaar pomaga naprzeciw trucinam *FalZioł* IV 49c.

b. *Celonites*; kamień znajduwany rzekomo w sercu żółwia (5) : *Celonites*/ ieft Indijfkiego żółwiu oko, [...] á tę mocz ma ten kamień: Ieftli kto wfta wymywfzy będzie gi nofił w wfciech: iż może przyfzłe rzeczy przepowiadać *FalZioł* IV 50d, IV 50d [2 r.].

Zestawienie: »kamień indyjfki« (2): Wezmi wroblego profa/ kamienia ijdijfkiego [!]/ kamienia z morzkiey bdy/ krwie kozłowej/ popiołu z ogona tremule, Thych wftytkich pod iedną miarą mało więczy niżli dragmę *FalZioł* V 111v, V 111v.

c. *Prawdopodobnie szkielek gąbki (wapienny, krzemionkowy lub sponginowy)* (5) : Kamień kthori bywa znalezion w gębce ma mocz wyfułzaiącą *FalZioł* IV 59b, I 142b, IV 59c, V 111v [2 r.].

d. *Lapis celidonium* (Rost); *jaskółczy*; *chelidonium Mącz* (7) : TEn kamień ieft nalezion w żywocie młodych Iafkołcząt, ktorego kamienia fą dwoiakie ofoby/ czyrwony y drugi czarny. *FalZioł* IV 50a, IV 24d [2 r.], 50c.

Zestawienie: »kamień jaskółczy« [szyk 1 : 1] (2): *FalZioł* IV 50b; Graecis χελιδών, Latinis est Hirundo, Item, Nomen gemmae, et chelidonii, Yáskółcze Kámienie. *Mącz* 51c.

e. *Zestawienie:* »kamień jeleni« (1) : Iefzcze ku lekkiemu rodzeniu fłuży przy fobie mieć tákiey pániey kámién ieleni/ ktory dlatego ták zową/ iż go pofpolicie w fáynie ielenim náyduia *SienLek* 114.

f. *Kamień koloru bursztynowego według mniemań ówczesnych utworzony z moczu ostrowidza* (1) :

Wyrażenie: »drogi kamień« (1): *Lyncurium*, Drogi kámién ze fzczin oftrowidrowych [!] fie rodzący. *Mącz* 202a.

g. *Lapis alectorius (Rost); kapłoni, kokoszy albo kurowy; alectoria, alectorius lapis Cn (6)* : Powiedaia tak, gdiby Koguta we trzy lata vklefnił/ pothym dał mu rość do siedmi lat. Thedy w pępku zależę mu fie kamień/ kthory gdy pocźnie rość: Iuż on kur nigdy nie pije. *FalZioł IV 19c, IV 19c, 47d [3 r.]*.

Zestawienia: »kamień kokoszy« (1): IEłth rzeczony kamień kokoszy/ albo kurowy dla miełca gdziefie rodzi *FalZioł IV 47c*.

»kamień kurowy« (1): *FalZioł IV 47c cf* »kamień kokoszy«.

h. *Krokodyli (1)* : [krokodyl] Kamienie w brzuchu łwogim ma, ktore łą tey moczy, Kto go ma przy łobie/ tego fie febra nie gimie *FalZioł IV 32d*.

i. *Rakowy; carcinias Cn (1)* : á gdy będzie łthari [rak] tedy ma dwa kamienia białę w łowie twoiey. *FalZioł IV 31a*.

j. *Szczupaka (1)* : Szczuka w łowie łwoiey ma kamień podobny ku Krzyłztałowi *FalZioł IV 36d*.

9. *Skamielina (10)* : Drzewo łofnowe w kamienie fie przemie. 79. *MiechGlab *8*; kámienie náyduia w łiem z rozmaitemi figurami/ ktore łamá náturá figuruie/ łwierząt/ ptakow dziwnych wyobrazenia. *BielKron 290; Oczko 8 [2 r.]*, 8v, [42]v.

a. *Bursztyn, kopalna żywica drzew iglastych (1)* : Succinum, Lapillus paleas adse trahens, Agłteyn Kámien plewy kłobyę ćyągnący. Electrum idem. *Murm 121*.

b. *Koral, według ówczesnej wiedzy, pochodzenia roślinnego (3)* : *FalZioł IV 52b*; tąż drógą y koral/ póki ná dnie morłkim roście/ łielém/ á kiedy go w łowia y wyciągną/ kámieniem iuż bywa. *Oczko 8v*, [42].

10. *Ciało stałe (1)* : potym ten ług łam warz tak długo aż fie zwarzy na kamień *FalZioł V 102*.

11. *Odważnik; sacoma Calep (32)* : Brzydliwość Iehowie (iełt) kámien a kámien [duplex pondo]/ łzale też zdrádlive nie dobra (rzecz.) *BudBib Prov 20/23, Prov 20/10 [2 r.]*; *Calep 937a*.

a. *Jednostka wagi w Polsce równa około 16 kg; talentum Murm, BartBydg; pondus triginta librarum Cn (27)* : *Murm 194; BartBydg 155; KłosAlg Ev*; A w łak dawno wiefz vłtawę Co małz odkámienia płáćić *RejRozpr C4v*; bo kiedy będzie wiefział wiele kámion y chłopow/ tedy też będzie łatwie wiefział po wielu wrębow ma rozdáwáć prząść. *GostGosp 52, 114, 152*; á trzydzieści dwa funtów/ máia wáżyć kámien ieden: á pięć kámieni takowych/ máia wáżyć ieden ćętnar. *SarnStat 279, 374, 375, 946*.

kamień czego (15): Zeznal y łoh wlyubliney na swyąthi łchimvn Judi kamyen loyu vkradł *LibMal 1545/96; SkarŻyw 101, 102*; IEłli kto zuchwále będzie ćilkał ná łzkoły Zydowłkie/ náłzemu Woiewodzie dwa kámienia pieprzu ma zápláćić. *SarnStat 254*; Kámien cukru/ zá pułtrzećia złotého. *SarnStat 274, 254, 274 [6 r.]*, 374, 378; dał łto kámieni łrebrá heretykom *SkarKazSej 685a*.

12. *n-loc (14)* :

a. *Miejscowości (12)* : PORZÁDEK NA SEYMIE Wálnym, [...] połtánowiony pod Wárlzáwą, przy wsi Kámieniu *SarnStat 15*.

Zestawienia: »Biały Kamień« (1): A Krol Swedłki Erik práwie też w ty czálly Rewel y Biały Kámien.w Liflanciech mocą wziął. *StryjKron 772*.

»Kamień Koszyrski« (4): Biłkvpicze K. Kofzyrfki od wozv yeden gr y łto tholp łłoly *MetrKor 57/118, 57/117v, 59/276v, 278*.

»Nowy Kamień« (1): Szwedki Krol [...] wziął pod Krolem Polkim w Liflántfkiey ziemi zamek y miało Rewel/ potym Nowy kámień *BielKron* 437v.

α. *Tłumaczenia hebrajskich nazw miejscowych* (5) : I z biega do Habenboem/ to iefth/ kámienia Boem fyná Ruben [*ad Abenboën id est lapidem Boën filii Ruben*] *Leop Ios* 18/18.

Zestawienie: »Kamień Wspomożenia, Pomocy, Ratunku« = *Eben hahezer PolAnt* (2 : 1 : 1): A Filiſtynowie wzięli Archę Bożą/ y odnieśli ją od kámieniá pomocy [*a lapide adiutorii*]/ do Azothu. *Leop* 1.Reg 5/1; *BielKron* 62v, 63v; *BudBib* 1.Reg 7/12.

b. *Rzeka* (2) : Gedeon álbo Getká biskup Krákówki záložyl też kłafztor w Sieciechowie nád rzeką Kámień *BielKron* 188v, 357.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (8) : Ile się greckiego textu dotyczye Tento/ nieściąga się na kamień alę abo nawęgieł abo nagłowę/ ilé zaś żydowskiego sktore⁸⁰ fą mniéifze słowa wzięté/ iako się tego i zgrammatiki łatwie domyfliem nieściąga się na głowę/ i nie tak pewnie na co inſzého iako na kamień abo na to co iefł powiedziáno otemto kamięniu *MurzNT* 98v *marg*; ná pierwfzey ftronie wierfz 5. ftoi ná kámieniu/ ma być ná rámieniu. *BielKron* Mmmm2; *RejPos* 274; *WujNT* 67, 307 *marg*, 382.

Synonimy: **1.** opoka, skała; **d.** osła, żarna; **e.** grob, grobstyn; **f.** słup; **g.** słupik; **3.** los; **5.** lazur.

Cf [**CIESZYKAMIEN**], **ŁAMIKAMIEN**